

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

František Otta (1848-1939), osobnost Rakovníka na přelomu 19. a
20. století

František Otta (1848-1939), personality of Rakovník on the turn of
19th and 20th century

Michaela Vitková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání – Německý
jazyk se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *František Otta, osobnost Rakovníka na přelomu 19. a 20. století* vypracovala pod vedením prof. PhDr. Jiřího Pokorného, CSc samostatně, pouze s použitím uvedené literatury a pramenů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Zároveň souhlasím, aby má práce byla zpřístupněna studijním účelům.

V Praze dne 20. července 2015 .....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala profesoru PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc, za jeho odborné vedení při zpracování této práce; pracovníkům knihoven, archivu a muzea v Rakovníku, které jsem navštívila a kteří mi vždy ochotně pomohli a vyhověli mým požadavkům a také mé rodině a přátelům, kteří při mě stáli a věřili mi.

ANOTACE

Tato práce pojednává o životě mydláře a továrníka Františka Otty (1848 – 1939) a jeho působení ve městě Rakovníku. První kapitola se snaží shrnout zásadní etapy života Františka Otty. Věnuje se původu rodiny Ottů, létům Františkova dětství a létům učednictví, jeho příchodu do Rakovníka, založení vlastní továrny, odchodu do penze a smrti). Je zde věnována také podkapitola stručné historii města Rakovníka a historii mydlářství v Rakovníku. V druhé kapitole je přiblížena situace v továrně po Františkově smrti. Čtvrtá kapitola pojednává o Františku Ottovi a jeho správní a spolkové činnosti (jeho působení v městském zastupitelstvu, na postu starosty a městských spolcích). Poslední kapitola se zabývá odkazem Františka Otty a tím, jak vidí jeho osobu dnešní obyvatelé Rakovníka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Otta, mydlář, mýdlo, průmysl, továrna, Rakovník

ANNOTATION

This work deals with the life of soaper and factory owner František Otta (1848 – 1939) and his cause in the city Rakovník. The first chapter tries to summarize the essential life stages of František Otta. It is devoted to origin of the Otta's family, František's childhood and discipleship years, his arrival in Rakovník, setting up his own factory, retirement and death). It is also a subsection devoted to a brief history there and the history of soap-boiling in Rakovník. The second chapter approached the situation at the factory after Francis's death. The fourth chapter is about Otto Franz and his administrative and associational activities (his involvement in the municipal council, the post of mayor and municipal associations). The last chapter deals with the legacy of František Otta and how see his person today's inhabitants of Rakovník.

KEYWORDS

Otta, soaper, soap, industry, factory, Rakovník

Obsah

Úvod	1
1. Životopis Františka Otty	4
1.1 Rodina Ottů	4
1.2 Léta dětství	8
1.3 Léta učednictví a tovaryšství	10
1.4 Vandrovaní za prací.....	13
1.5 Příchod do Rakovníka	15
1.5.1 Město Rakovník před příchodem Františka Otty	16
1.5.2 Mydlářství v Rakovníku.....	22
1.6 Začátky Františka Otty v Rakovníku.....	23
1.7 Vlastní továrna.....	28
1.8 Těžká válečná léta	32
1.9 Odchod do penze a předání firmy	34
1.10 30. léta.....	38
1.10.1 Firemní reklama	40
1.11 Smrt	42
2. Továrna po smrti svého zakladatele.....	45
3. František Otta jako veřejný činitel Rakovníka.....	49
3.1 František Otta v městském zastupitelstvu	49
3.2 František Otta rakovnickým starostou.....	51
3.3 Činnost v Musejním spolku.....	53
3.4 Činnost v Okrašlovacím spolku.....	59
4. Osobnost Františka Otty v paměti Rakovníka	62
Závěr	65
Seznam literatury a pramenů	67
Archivní prameny	67

Novinové články	69
Seznam použité literatury.....	70
Internetové zdroje	72
Film	72
Seznam příloh	73
Obrazová příloha.....	74

Úvod

Když se řekne Rakovník, mnohým lidem se vybaví Rakovnické náměstí, Vysoká nebo Pražská brána se zvonicí, kostel svatého Bartoloměje nebo jiná zdejší pamětihodnost. Lidem, kteří město nikdy nenavštívili, a tudíž neví, jak vypadají jeho klasické dominanty, se vybaví rakovnické pivo, dlaždičky nebo obkladačky firmy Rako, starší a sportovně založená generace si vybaví kola a mopedy Stadion, které se zde vyráběly. Velká část z nich si však nejdříve vzpomene na zdejší závod na výrobu mýdel, jedlé sody a později také jedlých tuků, který nyní vlastní firma Procter & Gamble, známější je ale pod starším názvem z éry národních podniků- Rakona.

Právě s touto továrnou je neodmyslitelně spjatá osobnost Františka Otty, coby jejího zakladatele, a jeho potomků. František Otta nejen že v Rakovníku založil největší továrnu na výrobu mýdel, která městu pomohla hospodářsky a finančně, ale je také osobou, která se postarala o to, aby zdejší venkovské městečko s tehdejšími 4500 obyvateli, vyrostlo v průmyslové město známé svými produkty po celé republice i v zahraničí, a je určitě jednou z významných osobností, které se do historie královského města Rakovníka vepsali.

Rakovník 80. let 19. století bylo „zapadlé, od světa odríznuté městečko, povětšinou zemědělského stavu, uvnitř i v okolí neupravené, bez průmyslu a čilejšího obchodu. Hlavní náměstí (dnes Husovo) zelo pustotou bez chodníků, bez osvětlení a svoji pověstnou rakovnickou >>dlažbou<< a stružkami nikterak nelákalo; i přístup do města po ubohých cestách cizince jen odradil.“¹ Teprve koncem 19. století začalo město vzkvétat, byla sem přivedena železnice, ale především došlo k rozkvětu průmyslu a obchodu díky přílivu nových pracovitých lidí. Jedním z těchto lidí byl i František Otta. Ten se nepodílel jen na průmyslovém růstu města, ale také na jeho správě (působil v městské radě, a byl dokonce rakovnickým starostou) a na jeho kulturním vývoji a zkrášlování (byl členem a později předsedou Musejního spolku v Rakovníku, stál v čele Okrašlovacího spolku města Rakovníka).

---

¹ ŠUBERT, Josef. *Rakovník*. [Rakovník: František Otta], 1936. Knihovna Rakovnických novin; sv. 7, s. 1

Jako téma pro svou bakalářskou práci jsem si osobnost Františka Otty zvolila hned z několika důvodů. Prvním důvodem byl regionální charakter tohoto tématu. Sama pocházím z vesnice nedaleko Rakovníka, a proto jsem si vybrala téma, které je „z našeho regionu“. Druhým důvodem byla dostupnost potřebných materiálů ke zpracování této práce. Hlavním zdrojem informací pro tuto práci byl osobní fond Františka Otty, fond jeho továrny a fondy Musejního a Okrašlovacího spolku v Rakovníku, které se nachází ve Státním okresním archivu v Rakovníku. Dále novinové články a knihy z městské knihovny v Rakovníku a také materiály, které mi ochotně poskytlo Muzeum T. G. M. v Rakovníku a jeho archiv a knihovna. Posledním důvodem byl častý kontakt s firmou Františka Otty v Rakovníku, nyní v majetku americké firmy Procter & Gamble, a s firemní reklamou, ať už současnou nebo původní. K osobě Františka Otty a jeho továrně mě přivedlo již kdysi vyprávění mé babičky, která v této továrně (tehdy se již jmenovala Rakona) několik let pracovala. V průběhu let jsem na jméno Františka Otty, jeho továrny nebo jeho výrobků často narážela při studiu na rakovnickém gymnáziu nebo v městské knihovně v Rakovníku.

Cílem této práce je přiblížit život Františka Otty od jeho mládí, přes učednická a tovaryšská léta, jeho příchod do Rakovníka, vybudování prosperující firmy, až po jeho smrt. Protože je jméno Františka Otty pevně svázáno s jeho firmou, věnuji v této práci také místo vývoji této továrny po Františkově smrti, kdy se jejího vedení ujali Františkovy synové. Velmi zajímavým tématem je také firemní reklama, která je plná slovních hříček a sloganů. František Otta to ale není jen jeho továrna. Jak je výše zmíněno, věnoval se také společenským a správním záležitostem města. Přiblížím proto Františka Ottu také jako člena městské rady a starostu města Rakovníka, kterým byl v letech 1910 – 1912 a jako člena několika místních spolků. Závěrem bych ráda shrnula osobnost Františka Otty, jeho charakter a povahu a to, jak vnímají Františka Ottu a jeho životní dílo obyvatelé Rakovníka 76 let od jeho smrti. Pro tento účel jsem připravila krátký dotazník, jehož výsledky jsou prezentovány v poslední kapitole této práce.

Hlavním zdrojem informací při zpracovávání této práce byl archivní materiál. V SOkA v Rakovníku se nachází celkem dva fondy, ze kterých se dají získat

informace o Františku Ottovi a jeho firmě. Jsou to fondy: *Otta František (1848 – 1939) osobní fond* a *František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník*. Nutno však říci, že jeho osobní fond má rozsah pouze jednoho kartonu a fond o jeho továrně tří kartonů. K získání informací o dalších stránkách života Františka Otty (jako starosty, člena městské rady nebo člena místních spolků) jsem využila dalších fondů v SOkA v Rakovníku a to sice fondu *Muzejní spolek Rakovník.*, *Okrašlovací spolek Rakovník* a *Archiv města Rakovník*. (AMR). Co se týče historických dat týkajících se jeho předků, čerpala jsem z naskenovaných matrik, přístupných na webových stránkách. Sekundární literatura o Františku Ottovi není žádná. Jediná kniha, kde se pojednává o jeho životě, jsou vzpomínky jeho a několika dalších českých podnikatelů, které do tisku upravil Pavel Čermák. Veškerá další literatura, ve které je František Otta zmíněn, čerpá právě z těchto jeho vzpomínek, které jsou zde více či méně upravené. Některé informace o jeho osobě, hlavně pak z doby, kdy již žil a podnikal v Rakovníku, o jeho smrti a pohřbu, jsem získala z dobového místního tisku - Rakovnických novin.

Předkládanou práci jsem rozčlenila do čtyř kapitol. Zabývá se historií rodiny Ottů, životem Františka Otty po stránce osobní i pracovní. Poté jsem se zaměřila na Františka Ottu jako starostu města Rakovníka a dále jako člena městských spolků (Musejního a Okrašlovacího). Poslední kapitola se zaměřuje na Ottovu osobnost, na jeho odkaz ve městě Rakovníku a na to, jak ho vidí obyvatelé Rakovníka a jeho okolí dnes.

1. Životopis Františka Otty

1.1 Rodina Ottů

Rodokmen rodiny Ottů začal sestavovat historik Václav Kočka z Čisté nedaleko Rakovníka. Ten toho času pracoval jako poštovní úředník v Praze a ve svém volném čase se věnoval studiu regionálních dějin. Je dokonce autorem několika publikací o rakovnickém a kralovickém okrese, ze kterých čerpá tato práce. Václav Kočka se osobně znal se synem Františka Otty, Aloisem, se kterým chodil do školy. V roce 1940 byl synem Františka Otty, ing. Františkem Ottou mladším, požádán, zda by nevypracoval rodokmen Ottovy rodiny. Václav Kočka se zadaného úkolu zhostil a zjistil, že předkové majitelů rakovnické továrny na mýdla pocházejí z Kostelce nad Labem a ze vsi Bobnice u Nymburka. Počáteční úspěchy v bádání překazila smrt jeho manželky a potom také vlastní zhoršující se zdravotní stav. Díky zdravotním potížím Václav Kočka bohužel již rodokmen nedokončil.² Během práce pana Kočky na sestavování rodokmenu kontaktovaly rodinu Ottovu v Rakovníku a později také samotného pana Kočku dva lidé, a sice paní Marie Nováková z Prostějova a pan František Rys ze Švihova u Plzně, kteří také sestavovali rodokmen rodiny Ottů. Jak se nakonec ukázalo, jednalo se o zcela jiný rod Ottů.³

Ze stručných poznámek a dopisů, které se nacházejí ve složce *Materiály k sestavování rodokmenu Ottů Václavem Kočkou* ve státním okresním archivu v Rakovníku, se dozvídáme, že děd Františka Otty se jmenoval Antonín Otta a usadil se v Kostelci nad Labem roku 1796. „Protože byl Kostelec panstvím komorním, musel podle řádu té doby přijít do Kostelce zase jen z panství komorního. Těmi byly v okolí Poděbrady, Kolín a Pardubice.“⁴ Antonín Otta byl pravděpodobně potomek Jiříka Otty, kterého pan Kočka uvádí jako prvního známého předka Ottů. Jiřík Otta pocházel pravděpodobně z Letňan a roku 1631

---

² SOKA Rakovník. *Otta František – osobní fond*. 1930 – 1939 (1959). Inventární číslo II. - *Materiál vztahující se k původci fondu. Materiály k sestavování rodokmenu Ottů Václavem Kočkou*, 1940 – 1959, karton 1

³ TAMTÉŽ

⁴ TAMTÉŽ

se oženil s Kateřinou, děvečkou rychtáře.⁵ Roku 1654 žil ve vsi Bobnicích (německy Bobnitz), která se nachází v okrese Nymburk, nedaleko Kostelce nad Labem.⁶ Posledním Jiříkovým potomkem v Bobnicích byl Václav Otta, který zemřel roku 1775. Není bohužel známo, kam se odstěhovali jeho potomci. Pan Kočka zde uvádí možnost, že se mohli odstěhovat právě do Kostelce nad Labem, kde se také později narodil František Otta, zakladatel Ottovy továrny v Rakovníku.

Z této rodové linie tedy nejspíš pocházel již výše zmíněný Antonín Otta, měšťan a zedník v Kostelci nad Labem – děd Františka Otty. Antonín se v Kostelci nad Labem ve svých 22 letech 30. srpna 1796 oženil s osmnáctiletou Alžbětou Šulcovou, dcerou Václava Šulce, měšťana z Kostelce nad Labem.⁷ Alžběta ale zakrátko zemřela a tak se Antonín oženil podruhé. Jeho druhá žena Marie ho přežila o deset let, jelikož Antonín 3. srpna 1817 ve věku 43 let zemřel.⁸ Antonín měl celkem sedm dětí. Prvním synem byl Antonín kožešnický mistr, druhý byl Václav, který byl koželuhem a roku 1821 si vzal za ženu Kateřinu rozenou Štefanovou, dceru Václava Štefana, který byl měšťanem a reprezentantem v Kostelci nad Labem⁹. Kateřina zemřela již roku 1832, proto se Václav znovu oženil s Josefou rozenou Háčkovou. Zemřel roku 1863.¹⁰ Třetím synem byl Josef, který byl truhlářským mistrem v domě č. p. 121 a roku 1834 se oženil s Kateřinou Slavíčkovou z Kostelce nad Labem¹¹, zemřel r. 1876 ve věku 71 let¹². Čtvrtý byl František, který vlastnil domek č.

---

⁵ SOA Praha. *Index k matrikám oddaných 1631 – 1970*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 23. 6. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13834/64>>

⁶ TAMTÉŽ - pan Kočka ve svých poznámkách uvádí ves Bobovice, kterou jsem ale na mapách jak současných, tak historických v okrese Nymburk nenašla. Jde tedy patrně o chybu v názvu

⁷ SOA Praha. *Knih oddaných 1794 – 1811*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/6927/27>>

⁸ SOA Praha. *Index k matrikám zemřelých 1631 – 1936*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13836/107>>

⁹ TAMTÉŽ

¹⁰ SOA Praha. *Index k matrikám zemřelých 1631 – 1936*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13836/107>>

¹¹ SOA Praha. *Index copulatorum 1631 – 1970*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 25. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13834/64>>

¹² SOA Praha. *Index k matrikám zemřelých 1631 – 1936*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 1. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13836/107>>

136, a poslední Alois, který byl také jako bratr Josef truhlářem, žil v domě č. 137 a roku 1844 se oženil s Alžbětou, dcerou Matěje Tomíčka z Kostelce nad Labem.¹³ Antonín a Alžběta měli také dvě dcery Barboru a Marii Annu, obě zemřely v roce 1839.¹⁴

Výše zmíněný nejstarší syn a kožešník Antonín Otta byl otcem Františka Ottý, budoucího továrníka v Rakovníku. Vyučil se kožešnickým mistrem a od r. 1840 držel domek č. p. 74 v Kostelci nad Labem.¹⁵ 25. června 1839 se oženil s Kateřinou, rozenou Kujalovou, dcerou Václava Kujala, měšťana také z Kostelce nad Labem, konkrétně z č. p. 184.¹⁶ Spolu měli také sedm dětí – dceru Julii (provdaná Drimlová), syna Antonína, syna Josefa, syna Václava, dceru Marii (provdaná Slavíková), dceru Annu (provdaná Jašková) a syna Františka¹⁷, který se stal v Rakovníku továrníkem a jehož osobou se zabývá tato práce.

Jako velmi důležitý pro město Rakovník a pro Františkovu budoucnost se ukázal Františkův starší bratr Antonín. Ten zdědil po otci nejen jméno, ale i řemeslo. Stal se také kožešníkem a přestěhoval se za prací do Rakovníka. V Rakovníku bylo kožešníků málo a od 17. století jich stále ubývalo. Roku 1542 je zde zmínka o upadajícím kožešnickém cechu, který byl pro rok 1564 ještě obnoven. Po roce 1601 jich ale ubylo do takové míry, že byl cech kožešníků zrušen a kožešníci se museli připojit k cechu ševců. Úplně kožešníci v Rakovníku nevymizeli, ale nebylo jich zde mnoho dobrých a úspěšných.¹⁸ Pro dobrého kožešníka tady tedy byly příhodné podmínky. Antonín se zde

---

¹³ SOA Praha. *Index copulatorum 1631 – 1970*. Kostelec nad Labem. [online]. [cit. 25. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/13834/64>>

¹⁴ SOKA Rakovník. *Otta František – osobní fond. 1930 – 1939 (1959)*. Inventární číslo II. - *Materiál vztahující se k původci fondu. Materiály k sestavování rodokmenu Ottů Václavem Kočkou*, 1940 – 1959, karton 1

¹⁵ TAMTÉŽ

¹⁶ SOA Praha. *Knih oddaných 1865 – 1890*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11072/118>>

¹⁷ SOKA Rakovník, *Otta František – osobní fond. 1930 – 1939 (1959)*. *Materiál vztahující se k původci fondu. Materiály k sestavování rodokmenu Ottů Václavem Kočkou*, 1940 – 1959, KOČKA, Václav: *Rodokmen rodiny Ottů v Rakovníku*. Karton 1

¹⁸ WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách: 1526-1620*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909, s. 582

usadil a oženil se s Marií, rozenou Šolarovou, dcerou švadleny Marie Šolarové z Rakovníka.¹⁹ Spolu měli osm dětí: dcery Marii, Annu, syna Antonína, dcery Marii, Boženu, Růženu, Růženu Johannu a syna Josefa. Dospělosti se dožily pouze čtyři z nich. Nejstarší Anna se stala v Rakovníku modistkou a po otcově smrti převzala jejich dům na náměstí. Zemřela zde 8. ledna 1851.²⁰ Antonín si v Rakovníku brzy vybudoval dobrou pověst, stejně jako později jeho mladší bratr. Byl také činný v mnoha oblastech městského života, například v letech 1870 – 1875 a 1880 – 1882 byl aktivním členem rakovnického Sokola (1870 post náčelníka, 1873 post pokladníka, 1875 post I. místostarosty)²¹, roku 1884 byl zvolen do městského zastupitelstva.²² Roku 1875 se na náměstí v Rakovníku uvolnila mydlářská dílna po mydláři Heinzovi a Antonín se o tom nezapomněl zmínit v dopise svému bratrovi Františkovi. Byl to tedy on, kdo přivedl Františka Ottu do Rakovníka a zajistil tak městu následný hospodářský rozvoj. Teprve roku 1876 (to už byl v Rakovníku i František) si Antonín žádal o příslušnost a udělení měšťanství, za což zaplatil 50 zlatých.²³ Zemřel v Rakovníku 26. listopadu roku 1900 na Brigthickou nemoc neboli zánět ledvin.²⁴

Po té, co se František Otta, již jako vyučený mydlář přestěhoval do Rakovníka, přijela za ním také jeho starší sestra Marie. Bydlela s ním v domku s dílnou na rakovnickém náměstí, který si František pronajal. Starala se mu o domácnost a také mu pomáhala jako prodavačka v obchodě, když se mu začínalo dařit.

---

¹⁹SOA Praha. *Kniha narozených 1860 – 1872*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11066/207>>

²⁰SOA Praha. *Kniha narozených 1860 – 1872*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11066/207>>

²¹ DIEPOLT, František, ed. et al. *60 roků rakovnického Sokola: Památník tělocvičné jednoty Sokol v Rakovníku, svědek života a práce šedesáti let od založení jednoty: 1870-1930*. V Rakovníku: Nákladem Tělocvičné jednoty Sokol, 1930, s. 151

²²HOVORKA, František, MALEC, Ferdinand a ČERNÝ, Jan, ed. *Rakovnické paměti 19. století: edice vyprávěcích pramenů*. Vyd. 1. V Praze: Státní oblastní archiv - Státní okresní archiv Rakovník, 2010, s. 355

²³TAMTĚŽ, s. 332

²⁴SOA Praha. *Kniha zemřelých 1895 – 1908*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11076/92>>

1.2 Léta dětství

František Otta se narodil 16. dubna. 1848 v Kostelci nad Labem.²⁵ Narodil se jako jeden ze čtyř chlapců a tří děvčat. Františkův otec Antonín Otta byl v Kostelci nad Labem kožešníkem. Jako kožešník se zabýval vyděláváním syrových kůží a následným zhotovováním různých kožených oděvů nebo podšíváním rozmanitých šatních věcí jako kožichů, rukávníků, pláštěů, kabátů, rukavic a čepic²⁶. „*Tenkrát bylo kožišníků daleko více potřeba než dnes. Sedláci nosívali koženky – a na ty se kupovala kůže u kožišníků. A také se beranice tenkrát ještě hodně nosily*“²⁷. František Otta ve svých vzpomínkách uvádí, že jeho otec byl poctivý řemeslník, který neměl nouzi o zákazníky a mezi lidmi měl velmi dobrou pověst. Přesto si v rodině nemohli dovolit žádný přepych, protože jich bylo sedm dětí. „*Neměli jsme tehdy nikdy nazbyt a na parádu nám také nez bývalo. Lítili jsme celé léto bosí a – protože na nás klucích všechno zrovna hořelo – leckdy také všelijak oblečení,*“²⁸ uvádí. Rodiče se velmi brzy museli zamýšlet nad budoucností svých dětí a nad nejvhodnějším řemeslem, kterému by se měli jejich potomci věnovat. Proto se otec Františka často ptával, čím by chtěl být, až vyroste. Františkova odpověď na tuto otázku, ať ji položil kdokoliv, byla vždy stejná: „*Budu mydlářem!*“²⁹

Mydlářské řemeslo mělo v době 19. století již dlouhou tradici a bylo velmi vážené. František si ho však zvolil hlavně proto, že v Kostelci nad Labem žil bohatý mydlář pan Jan Niček, kterého František obdivoval. Jednak proto, že byl pan Niček ve vsi jako mydlář mezi lidmi vážený a také proto, že se jeho rodina měla na první pohled lépe než početná rodina Ottů.³⁰

Mydlářskému řemeslu se v této době dobře dařilo. Jak neustále rostla kultivovanost lidské společnosti, bylo mydlářské řemeslo stále více potřeba.

---

²⁵ SOKA Rakovník. *Děkanský úřad Rakovník 1663 - 1954. Křestní listy 1810 – 1949. Opis křestního listu Františka Otty*

²⁶ WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách: 1526-1620*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909, s. 578

²⁷ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 158-159

²⁸ TAMTÉŽ, s. 159

²⁹ TAMTÉŽ

³⁰ TAMTÉŽ, s. 160

První mýdla se začala vyrábět již v době před naším letopočtem. Vyráběla se primitivními metodami míšením dřevěného popela s olivovým olejem, později se začalo přidávat také pálené vápno. Takováto směs měla mazlavou konzistenci a používala se jako mast proti různým kožním chorobám a k barvení vlasů. Teprve ve druhém století našeho letopočtu se začala používat jako prostředek čistící. Jako první začali mýdlo vyrábět Feničané, později je následovali Arabové. V raném středověku proslula výrobou mýdla Marseille, v 15. století byly známé výrobou a prodejem mýdla Benátky. Mydlářství v Marseille bylo nejvíce na vzestupu v 17. století, ale to už se mýdla vyráběla také v Janově a v Anglii. V této době byla výroba mýdla zavedena také ve Francii, kde dosáhla vysoké úrovně. Vyráběla se tu od počátku mýdla bílá a mramorovaná, která jsou nejkvalitnější.³¹

Ve střední Evropě se samozřejmě vyráběla mýdla také, ale dlouho zde přetrvávala domácí mýdla vyráběná z lojů. V Čechách se mydláři vyskytovali již v době lucemburské a jejich počet v 15. a 16. století rostl. Brzy ale začal stagnovat, protože bylo běžné, že si každá schopná hospodyně vařila mýdlo z loje doma. Také řezníci z přebytečného loje vařili mýdlo a svíčky.³² Teprve poté, co roku 1767 byla zavedena ve velkém výroba sody, a začaly se ze zámořských cest dovážet kokosový a palmový olej (jsou levnější a snadno se zmýdelňují), se výroba mýdel ve velkém rozšířila i v Německu a českých zemích. V první polovině 19. století rozšířil znalosti v mydlářském oboru francouzský vědec Chevreul, který zkoumal chemické vlastnosti zmýdelňovaných tuků. Roku 1843 se začalo v obchodech prodávat mýdlo bílé jádrové, které se vyrábělo z kokosového oleje. Další vzestup ve výrobě mýdel nastal od poloviny devatenáctého století. To se k výrobě začaly používat další druhy olejů (sezamový, podzemnicový, bavlníkový atd.) a pryskyřice. Po té byl vypracován postup na použití odpadních tuků, které se pak hojně využívaly a navíc byly levné. Velké usnadnění výroby přinesl ovšem počátek výroby hydroxidů. Poté, co začaly stoupat ceny glycerinu, běžné složky tuků, se

---

³¹ MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svíčkařství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931.

Populární knihovna Jiskry; sv. 3., s. 3

³² WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách: 1526-1620*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909, s. 601

vědecké zkoumání zaměřilo na štěpení tuků. Během tohoto procesu docházelo k štěpení na glycerin a mastné kyseliny, přičemž glycerin byl úsporně využit a z mastných kyselin se vařilo mýdlo.³³

V době, kdy se František Otta rozhodl, že se stane mydlářem, byly pro výrobu mýdla typické malé dílny s několika zaměstnanci. To „*mydláři pracovali lojem, vaříce mýdlo a tlačíce je ve formy „táflí“; lili také lojové svíčky.*“³⁴ Postupující technický pokrok se ale začal projevovat i v mydlářství. Místo, aby se mýdlo vařilo nad otevřeným plamenem, jak tomu bylo dříve, se teď začalo zavádět vaření párou a místo ručního míchání bylo zavedeno míchání strojové. Uvařené mýdlo muselo dříve chladnout ve formách 8 – 14 dní, nyní však byly zavedeny chladírny, kde tuhnutí trvalo jen několik hodin. Místo ručního krájení drátem se vychladlé mýdlo krájelo na menší kvádry speciálním strojem k tomu vytvořeným. V moderní době se čím dál tím více dbalo na estetiku, proto se nyní používaly v mydlárnách lisy, které dávaly mýdlu pravidelný a upravený tvar.³⁵ Teprve až po druhé světové válce se mýdlo začalo vyrábět ve velkém a z malých dílen se staly velké továrny s vlastními chemickými laboratořemi a až stovkami zaměstnanců.

1.3 Léta učednictví a tovaryšství

Protože rodiče nechtěli bránit Františkovi v jeho přání být mydlářem, přijali nakonec jeho rozhodnutí a jakmile dokončil školu v Kostelci nad Labem, začali přemýšlet, kam by mohl jít František do učení. Nebylo nijak stanoveno, jak musí být chlapec starý, aby se mohl dát do učení. Nejčastěji to bývali právě chlapci, kteří dokončili obecnou školu. Stávalo se také, že do učení byl poslán chlapec, který školu z nějakého důvodu nedokončil nebo dokončit nemohl.³⁶

---

³³ MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svičkářství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931.

Populární knihovna Jiskry; sv. 3., s. 3

³⁴ WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách: 1526-1620*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909, s. 601

³⁵ MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svičkářství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931.

Populární knihovna Jiskry; sv. 3., s. 4 - 5

³⁶ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. XII, 681 s. Spisy musejní; č. 174, s. 311

František tajně doufal, že bude moci nastoupit jako učedník do dílny k panu Ničkovi, ale ten žádného učedníka nepotřeboval. Museli se proto s otcem porozhlédnout po učednickém místě v Praze. „*Chodili jsme spolu po pražských mydlářích a doptávali jsme se, nepotřebují – li učedníka. – Kolikrát jsme vešli do dílny nízké, začouzené, nikdy nevětrané a proto škaředě páchnoucí, až se tatínek lekal, že by také jeho syn měl být v takové lidomorně*“³⁷, uvádí František. Takové podmínky dělaly Františkovu otci velké starosti a snažil se mu opětovně rozmlouvat jeho rozhodnutí. František se ale přesvědčit nedal. Podle Františkových slov prošli snad všechny dílny v Praze, ale nikde učedníka nepotřebovali.

Nakonec Františkovi v jeho snu opravdu pomohl jeho vzor, pan Niček, mydlář z Kostelce nad Labem, který ho doporučil svým známým v Praze. Díky němu byl František přijat na učení do pražské firmy Pitteroff v Jirchářích³⁸.

Jako tovaryš u firmy Pitteroff nastoupil František v zimě roku 1861. Na tehdejší poměry měl pan Pitteroff velkou firmu, která měla po Praze celkem šest obchodů – na Uhelném trhu, na Ovocném trhu, „U tří pšeničných klasů“, na Václavském náměstí, na Poříčí a v Trojské ulici v Podskalí.³⁹ Ve všech těchto obchodech se prodávaly svíčky a mýdlo, které firma vyrobila. V této době se prodávaly především svíčky, protože elektřina ani plyn v domácnostech ještě většinou nebyly zavedeny. Mýdlo bylo pro většinu obyvatel luxusní zboží, a když už si nějaký kousek domů koupili, šetřili s ním, aby vydrželo co nejdéle.

Jakožto začínající učedník nebyl František zpočátku připouštěn k žádné důležité práci. Jeho hlavní náplní práce bylo vozíkem rozvážet firemní výrobky do jmenovaných šesti obchodů nebo samostatným kupcům, kteří jejich výrobky prodávali. I při takové práci jako je tahání vozíku, existovalo nižší a vyšší postavení. František jako mladší učedník musel vozík tahat vpředu, zatímco starší učedník jej tlačil zezadu. „*Na to byl přísný a odedávna*

---

³⁷ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 161

³⁸ TAMTÉŽ

³⁹ TAMTÉŽ, s. 162

*dodržovaný pořádek. První dvě léta musel učedník tahat – potom postoupil od oje k zadku vozu a místo tahouna zaujal zase mladší.*⁴⁰

Tuto práci vykonával František čtyři roky vždy dopoledne. Odpoledne se zaučoval přímo v dílně. Když už se naučil všem podřadným pracím, byl konečně připuštěn také k varnému kotli. Bydlel u svého mistra, který byl původem Němec z Bavorska. Spolu s manželkou hovořili směsicí němčiny a češtiny, což bylo v té době v Praze zcela běžné. O dnešní osmihodinové pracovní době se učedníkům mohlo jen zdát. Jak František uvádí, pracovalo se v dílně v zimě, kdy byl odběr svíček větší, od pěti hodin ráno do sedmi hodin večer. To byla pracovní doba tovaryšů, mladší učedníci měli ještě na starost úklid dílny, takže byli často hotoví až v devět hodin večer. V létě, kdy odběr svíček klesl kvůli delším dnům a kratším nocím, končili učedníci i v pět hodin odpoledne.

V roce 1865, po čtyřech letech učňovství, dostal František výuční list. Byl ve firmě Pitteroff velmi spokojen, ale aby mohl svou práci v budoucnosti vykonávat co nejlépe, rozhodl se, že musí poznat také jiné podniky a naučit se co nejvíce o svém řemeslu. Rozhodl se proto, že si v Praze najde jiné místo. Asi rok po svém vyučení ho zaměstnal mydlář Vlček, který měl dílnu v Nové ulici, nedaleko malostranských jatek. Jak sám uvádí, tady se teprve naučil, co je to mydlářská práce. Vlčkova dílna byla malá, v prostorách bývalých bytů. Veškeré zařízení bylo zastaralé. Pan Vlček prodával sám ještě ve svém obchodě a tak veškerá práce v dílně spočívala na Františkovi. V dílně mu pomáhali ještě dva učni, ale jeden měl na starosti rozvážení zboží vozíkem po Praze a tak měl František k ruce jen jednoho. V zimě bylo třeba denně vyrobit až 3000 svíček, což se ve dvou takřka nedalo zvládnout. *„Práce u Vlčků mě silně zmáhala. Byl jsem tenkrátě tělesně dost slabý. Ale byl bych tam snad vydržel déle, kdyby byla naděje, že se tam něčemu novému přiučím. Ale kdež! Tam se nedalo pochytit nic,*⁴¹ *uvádí František. Proto u pana Vlčka skončil a hledal si opět místo jinde.*

---

⁴⁰ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Ottý. 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 163*

⁴¹ TAMTÉŽ, s. 165

Práci našel v mydlářské dílně „U Velkých Šálků“ na Karlově náměstí. Tam ale nezůstal dlouho, protože když přišlo léto a odběr svíček opět klesl, nebylo co na práci a Františka propustili. V této době bylo zvykem, že mladí tovaryši chodili do světa „na zkušenou“ nebo také prostě „na vandr“, a tak svého propuštění využil také František. Viděl v tom opět příležitost, jak zjistit, co nového se může o mydlářství naučit, tentokrát za hranicemi Čech. *„Vzal jsem tedy ranec s trochou prádla na záda, do ruky hůl a pustil jsem se pěkně pěšky po silnici k Vídni.“*⁴²

1.4 Vandrování za prací

Tato tradice vandrování sahá daleko do minulosti a v některých zemích, jako například v Německu, byl vandr po vyučení povinný u mnoha řemesel. *„Zánovní tovaryš po svém vyučení dlouho nepobyl na místě; musil na vandr. Řád tomu chtěl, aby tovaryš takový pěkně se s mistrem rozešel, ruky podáním aby mistru a mistrové z lásky a opatrování poděkoval, pořádně odpuštění vzal.“*⁴³ V této době byly vandry udělovány také za trest. Pokud některý z tovaryšů porušoval stanovy cechovního řádu, byl mistrem vyslán na vandr, ze kterého se nesměl vrátit dříve, než mu mistr určil. Tak byli často tovaryši posílání za trest na rok i na dva do ciziny, aby se tam naučili lepším způsobům. Pokud se tovaryš z tohoto nuceného vandru vrátil dříve, než mu bylo dovoleno, musel zaplatit pokutu. *„Mladíci poznávali cizí řemeslo, sbírali zkušenosti, jeden od druhého naučili se dobrým i zlým věcem a nejednomu zalíbil se toulavý život víc než práce.“*⁴⁴ Podle zápisků pana Františka Otty je zřejmé, že ani po zrušení řemeslnických cechů v Čechách roku 1859 se tovaryšské zvyky vůbec nezměnily.

Protože vandrování bylo tak rozšířeným jevem mezi tovaryši a učni všech oborů, necestoval František skoro nikdy sám. Na cestě se k němu přidávali další vandrovníci, takže jich šla brzy celá skupina. Noví členové se přidávali nebo naopak ubývali, když se zastavili někde, kde hoši doufali, že se naskytne

---

⁴² *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 165

⁴³ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v XVI. věku.* V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. XII, 681 s. Spisy musejní; č. 174, s. 340

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 342

nějaká práce. Pro vandrovníky byly po cestách zařízeny noclehárny, tzv. herberky, kam se mohli uchýlit na noc. V noclehárnách se scházelo na noc množství vandrovníků, kteří přišli z různých směrů. Vzájemně si pak mezi sebou vyměňovali informace o tom, kde by se mohla vyskytovat práce pro to nebo jiné řemeslo. Ráno se pak každý vydal za svým cílem. František pokračoval dál ve směru na Vídeň. Už během cesty se ale právě v různých noclehárnách dozvěděl, že ve Vídni práci nejspíš nenajde. Bylo tam velké množství mydlářů a mnoho jich tam hledalo práci. Proto se rozhodl, že bude pokračovat cestou kolem Dunaje na Linec. *„Ale v Linci opět nic! – Práce nebylo!”*⁴⁵ Právě v Linci se ale na Františka nakonec usmálo štěstí. Jeden z tamějších mydlářů mu dal adresu svého přítele, mydláře v Solnohradu (Salzburgu), který nějakého pomocníka hledal. Nezdržoval se proto v Linci a vydal se na cestu do Salzburgu.

Radost z toho, že konečně bude mít práci, neměla dlouhého trvání. V jedné noclehárně cestou se František od jednoho kožešnického spolunocležníka dozvěděl, že jeden mydlářský učedník, který měl také namířeno do Salzburgu, má před ním náskok jednoho dne. Františkovi nezbylo nic jiného, než za poslední peníze sednout na vlak, aby svého konkurenta předhonal. Místo v Salzburgu nakonec skutečně dostal. Pracoval tam celou zimu, ale v létě byl opět propuštěn. *„Tenkrát to bylo u našeho řemesla u mladších pomocníků každý rok stejné – v zimě dělat, v létě být propuštěn,”*⁴⁶ vypráví.

V tuto chvíli zvažoval František své možnosti. V Praze by se nějaké místo určitě naskytlo, jenže František zpět do Prahy nechtěl. Lákala ho práce v Německu. Mydlářství v Německu bylo v této době mnohem vyspělejší a na vyšší úrovni než u nás. František v tom opět viděl příležitost přiučit se něčemu novému. Nejprve se snažil najít si práci v severních Čechách, ale protože neuspěl, vydal se do Drážďan a do Ochranova. Přestože v tuto dobu panovala krutá zima a v zimě mají mydláři práce až nad hlavu, František se nikde neuchytil. Navíc panovaly kruté mrazy, na které nebyl právě vhodně vybaven - *„Zkusil jsem hodně na těch cestách! Dodnes si pamatuji, jak jsem měl rozbité*

---

⁴⁵ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Ottý.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 167

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 168

*boty, když jsem šlapal k Drážďanům a jak mi sníh lezl rozbitou podrážkou dovnitř,*⁴⁷ vypráví.

Po dvou měsících této strastiplné cesty se František rozhodl vrátit zpět do Čech. Práci nakonec našel opět v Praze, tentokrát v továrně na mýdla Feigl a Winternitz, kde pracoval čtyři roky. Odtud potom přešel k firmě Demartini na Malé Straně, což bylo jeho poslední místo v Praze. Firma Demartini byla známým a již dobře zavedeným podnikem. František zde získal místo dílovedoucího, které mu přineslo kromě nových zkušeností také větší plat. V této době dostával František 6 zlatých týdně, k tomu měl pěkný byt, dobrou stravu a celkově se mu dobře dařilo. Kromě těchto příjmů dostával ještě podíl z loje, který u nich vážili řezníci. S těmito penězi mohl začít chodit lépe oblekaný a také se mohl podívat do společnosti.

Přestože se Františkovi dařilo, dostával slušný plat a měl slušné postavení, nebyl úplně spokojený. Neustále myslel na to, jaké by to bylo, kdyby pracoval ve své vlastní firmě a byl sám sobě pánem. U firmy Demartini již pracoval čtyři roky, když mu přišel dopis od jeho bratra Antonína z Rakovníka. Právě tento dopis zapříčinil, že František ve svých 27 letech opustil svoje dobře placené a vážené místo v Praze a vydal se do Rakovníka.

1.5 Příklad do Rakovníka

Jak je již výše zmíněno, před příchodem Františka Otty do Rakovníka zde již žil jeho starší bratr Antonín. Byl tu usazen patrně od roku 1869, o příslušnost a udělení měšťanství si však zažádal až roku 1876. podnikal zde jako kožešník a také se angažoval v místním Sokolu. Měl zde rodinu, vybudovanou pověst dobrého řemeslníka a pevné zázemí. V roce 1875 poslal Františkovi dopis, ve kterém se zmiňuje, že je v Rakovníku na náměstí k pronájmu mydlářská dílna. František se v Praze nerozmýšlel dlouho. Jeho postavení ve firmě Demartini bylo sice dobré, stejně jako jeho plat, ale nejvíc ze všeho stále toužil založit si firmu vlastní. Rozhodl se tedy, že opustí svoje pracovní místo v Praze a odstěhuje se do Rakovníka. Jeho touha založit si vlastní dílnu na výrobu mýdla byla tak silná, že se nebál odejít do neznámého

---

⁴⁷ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 169

města bez jakékoliv záruky na úspěch svého podnikání. K tomu, aby si mohl pronajmout vlastní dílnu v Rakovníku, potřeboval ale poměrně vysokou částku peněz. Měl sice nějaké našetřené úspory, na plně vybavenou dílnu to však nestačilo. V této situaci mu pomohl otec Antonín, který mu vyplatil rodinný podíl 1200 zlatých a umožnil mu dílnu v Rakovníku si pronajmout.

František Otta se v Rakovníku přes těžké začátky uchytí, začal prosperovat a nakonec tu strávil zbytek svého života. Vybudoval zde podnik, jehož jméno bylo známé i v zahraničí a stal se osobností, na kterou je město Rakovník hrdé dodnes.

V následující podkapitole bude tedy nejprve představeno město Rakovník a jeho stručná historie do příchodu Františka Otty. Další podkapitoly se budou věnovat historii a počátkům mydlářského řemesla v Rakovníku, Rakovníku v době příchodu Františka Otty a poté bude práce pokračovat v popisu života a práce Františka Otty, který v Rakovníku začal novou kapitolu svého života.

1.5.1 Město Rakovník před příchodem Františka Otty⁴⁸

Založení samotného města Rakovníka se dá historicky určit jen těžce, není totiž doloženo žádnými věrohodnými prameny. První zmínka o Rakovníku pochází z roku 1252, kde ho král Václav I. uvádí jako sídlo soudu, u kterého nesmějí být souzeni poddaní plaského opata.⁴⁹ Nejstaršími archivními prameny jsou privilegia, která udělil Rakovníku král Václav II., zmínka o nich je však až v privilegiu Jana Lucemburského z roku 1319, dále privilegia krále Ladislava Pohrobka, Jiříka z Poděbrad a Vladislava Jagellonského a kniha gruntovní a kšaftovní (založená roku 1380). V Kosmově kronice je ovšem zmíněna již roku 686 osada Rokytno (Rakytno), pojmenovaná podle rokytí či rakytí, které zde hojně rostlo. Z této osady, která se rozprostírala západněji, než dnešní město

---

⁴⁸ Tato podkapitola je založena (pokud není uvedeno jinak) na: LEVÝ, František. *Dějiny královského města Rakovníka*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2010, 490 s.

⁴⁹ KOČKA, Václav. *Dějiny Rakovníka*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2009, s. 645

Rakovník pravděpodobně zůstal dodnes zachován hřbitovní kostelík sv. Jiljí.⁵⁰ Tato osada byla křižovatkou obchodních cest vedoucích ze západní Evropy a ze směru Louny – Plzeň a stala se základem pro budoucí město Rakovník. Pro vznik jména „Rakovník“ existují dvě teorie. První verze pochází od Kosmy, který ve své kronice uvádí, že jméno Rakovník pochází z doby, kdy zanikl nedaleký hrad Krakov a tamější obyvatelé (Krakované) si založili v blízkosti osady Rakytno nové sídlo, které pojmenovali po svém původním domově. Postupem času se z názvu vytratilo počáteční K a vznikl Rakov, od kterého je již blízko k jménu Rakovník. Další verze je více populární a také více rozšířena hlavně mezi obyvateli Rakovníka a jeho okolí. Jedná se o pověst, která říká, že Rakovník je jméno odvozené od toho, že ve zdejších potoce žilo mnoho raků. Ve mlýně na Rakovnickém potoce žila vdova mlynářka s mnoha dětmi. *„V čase největší bídy chtěla sebe a své děti sprovodit ze světa tak, že navářila raky z potoka, kteří byli do té doby pokládáni za jedovaté. Po té, co se neotrávili a naopak objevili, že raci jsou velmi chutní, rozrostlo se zdejší osídlení v osadu a posléze v město.“*⁵¹ Z této pověsti vychází také městský znak Rakovníka, ve kterém je také červený rak na bílém poli.

Roku 1286 byl Rakovník králem Václavem II. povýšen na město. Nestal se však městem královským, ale poddanským, plně závislým na hradě Křivoklátu a obdržel jen základní práva. Dějiny města jsou od té doby pevně spojeny s dějinami tohoto královského hradu. Městský úřad za vlády Václava II. se skládal z rychtáře, dvanácti konšelů a radního písaře a byl podřízen hradní správě křivoklátské, tedy křivoklátskému purkrabímu nebo hejtmanovi. Během 13. století se pak Rakovník stal pravděpodobně již hospodářským střediskem v oblasti. Po nástupu Jana Lucemburského na český trůn obdržel Rakovník více práv a svobod. V této době prošel Rakovník také rozsáhlou výstavbou, která mu z velké části dala dnešní podobu s obdélníkovým náměstím uprostřed.

---

⁵⁰ KOČKA, Václav. Dějiny Rakovnicka. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2009, s. 642

⁵¹ Oficiální stránky města Rakovníka [online]. (cit. 10. 7. 2015). Dostupné z: <<http://www.mesto-rakovnik.cz/mesto-a-okoli/historie-mesta/>>

Za vlády Karla IV. a jeho syna Václava IV. došlo k rozvoji řemesel. V Rakovníku kvetla hlavně živnosti bednářská, kožešnická, koželužská, ševcovská, krejčovská, mlynářská, pekařská, řeznická, kolářská, kovářská a tesařská.⁵² Karel IV. i jeho syn Václav IV. podporovali výstavbu nového chrámu v Rakovníku, na místě původního, který byl roku 1349 zničen při požáru. Václav IV. pak udělil zdejšímu knězi některé milosti. Husitské války se Rakovníku také nevyhnuly. Roku 1420 obsadilo hrad Křivoklát ohromné Zikmundovo vojsko a zmocnilo se jeho pokladů. Téměř dva roky zde byla ubytovaná četná posádka, která Rakovnickou vydírala. Po té, co posádka z neopatrnosti Křivoklát podpálila a odešla, zmocnili se hradu Husité. 10. srpna 1422 dobyl Křivoklát Hanuš z Kolovrat, pán nedalekého hradu Krašova. Po té, co je Hanušova posádka opustila, pokusil se ho dobýt Žibřid Bělbožka z Chříče, byl však obklíčen vojskem Hanuše z Kolovrat a Aleše Holického ze Šternberka a prchl do Rakovníka, kde měli Husité poměrně velkou podporu. Kolovrat se Šternberkem pronikli do města také a došlo zde k bitvě o opevněný chrám. Během této bitvy lehl opět rakovnický kostel svatého Bartoloměje a přilehlé okolí popelem. Žibřid se svým vojskem využil zmatku při požáru a prchl do Žatce. Aleš Holický ze Šternberka se jako katolický šlechtic po bitvě u Lipan stal předním českým velmožem a Rakovník se těšil jeho ochraně a přízni. Roku 1431 však táhlo Rakovnickem a Křivoklátskem ustupující vojsko Prokopa Holého, které ožebračilo okolní vsi.

Po korunovaci krále Zikmunda byly na Rakovník uvaleny nové těžké berně, které byly pro pobořené město velkou zátěží. Kostel a jeho přilehlé okolí byly stále v rozvalinách, ale ochranné hradby a příkopy kolem města se opravovaly a zvětšovaly s očekáváním dalších válečných akcí. Během následujících čtyřiceti let město opět několikrát vyhořelo a bylo obléháno nepřátelským vojskem. Přesto měli zdejší řemeslníci a rolníci během tohoto nepokojného období válek dostatečné příjmy, protože prodávali zásoby vojskům Petra a Aleše Holických, ve kterém bojovalo mnoho Rakovničanů a také se sem stěhovalo mnoho nových majetných zemanů.

---

⁵² BEDNAŘÍK, Tomáš. *Rakovnicko. Zmizelé Čechy*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2008, s. 8

Jiřík z Poděbrad roku 1471 udělil právo vybudovat nové kamenné ochranné hradby, věže a brány. Tímto majestátem, který po Jiříkově smrti podepsal až nový král Vladislav II, se Rakovník již může počítat mezi královská města. Roku 1482 byla ukončena vyjednávání o městský erb. Rakovníku byl přidělen erb v podobě štítu lazurové barvy, v němž je otevřená městská brána s dvěma stejnými zdobenými věžemi, mezi kterými je na malém štítku bílé nebo stříbrné barvy červený rak. Nad štítkem se nachází královská koruna na znamení královského města.

Počátkem 16. století bylo město na vzestupu. Požárem poničený chrám byl nově přestavěn, okolo města byly vystavěny ochranné hradby se čtyřmi bránami, které strážily přístupní cesty do města. Vybudována byla také radnice a fara. Roku 1501 král Vladislav udělil Rakovníku právo používat při pečeti červený vosk.⁵³ V 16. století se město Rakovník proslavilo hlavně díky výbornému pivu, které se zde vyrábělo až v devíti pivovarech. Právě z této doby pochází známé přísloví „Unus papa Romae, unus portus Anconae, una turis Cremonae et una Ceres Raconae“ („Jeden papež v Římě, jeden přístav v Anconě, jedna věž v Cremoně a jedno pivo v Rakovníku“). Velké výnosy mělo město také z deseti rybníků a přilehlých mlýnů v okolí.

Císař Ferdinand sice Rakovníku potvrdil všechna práva, privilegia a svobody z dřívějších let⁵⁴, ale město bylo jinak ožebračováno pod nadvládou pánů z Křivoklátu a na jeho práva nebylo dbáno. Rakovníčtí zástupci se proto vypravili osobně do Prahy k novému císaři Rudolfovi II., který uznal jejich práva a osobně podepsanou listinou ukončil bezpráví, kterého se na městě dopouštěli křivoklátské pání. V roce 1568 a 1582 vypukla v Rakovníku morová epidemie, které podlehl více jak šest set obyvatel⁵⁵. Roku 1588 byl pak Rakovník povýšen císařem Rudolfem II. na svobodné královské město. Koncem 16. a počátkem 17. století se slibný rozvoj města zastavil. Období častých válek, morových epidemií a požárů připravilo Rakovník o stovky obyvatel.

---

⁵³ SOKA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945*. Inventární číslo 546. *Kronika města*. s. 21

⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 22

⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 29

17. století bylo pro Rakovník stoletím úpadku a válečných hrůz v době 30leté války. Nedaleko Rakovníka došlo 30. října roku 1620 k několika potyčkám mezi stavovským vojskem vedeným Kristianem z Anhaltu a Tillym. Obě armády tu ležely asi 14 dní.⁵⁶ K rozhodné bitvě nakonec došlo 8. listopadu 1620 na Bílé Hoře v Praze, kdy byl stavovský odboj poražen. Rakovník musel přistoupit na katolickou víru a roku 1628 mu císař Ferdinand II. Habsburský opět potvrdil jeho privilegia. V následujících letech bylo město, tak jako mnohá další, několikrát vypleněno procházejícími armádami. Armády vyloupily město, kostel a pobraly koně, pustošení bylo tak kruté, že v roce 1650 mělo město Rakovník pouze 80 domů a 35 chalup a ani následující léta nepřinesla zlepšení. Roku 1670 bylo v severní, řídké obydlené části města zřízeno židovské ghetto. O deset let později vypukla v Rakovníku opět morová epidemie, která byla tentokrát tak silná, že bylo dáno město v interdiktu. Když mor ve městě odezněl, žilo zde pouze třicet usedlých obyvatel.⁵⁷ Válečné útrapy a epidemie pronásledovaly Rakovník i v první polovině 18. století. To město stihla nákaza cholery a potom ho obsadila francouzská a také pruská vojska. Teprve počátkem 19. století začal Rakovník opět prosperovat.

Rakovník před příchodem Františka Otty bylo malé veskrze zemědělské městečko, které si již po staletí zachovávalo přibližně stejnou velikost i počet obyvatel. Roku 1849, rok poté, co se v Kostelci nad Labem narodil František Otta, měl Rakovník 2948 obyvatel a 298 domů.⁵⁸ Počátkem 19. století městem opět táhly několikery armády. V roce 1813 to byli Francouzi, kteří byli ubytováni po 20 v rakovnických domech⁵⁹, o rok později to byli Rusové, kteří tábořili na náměstí.⁶⁰

Stará dlažba na povrchu ulic a náměstí *„byla tak ubohá, že si tu dobytek i sami lidé mohli polámati nohy, a vozem tu projeti bez úhony, bylo pravým*

---

⁵⁶ SOKA Rakovník, *Fond. Archiv města Rakovník 1319 – 1945*. Inventární číslo 546. *Kronika města*. s. 43

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 48

⁵⁸ RENNER, J. *Rakovník XIX. století*. Rakovník: Musejní spolek města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1931, s. 33

⁵⁹ SOKA Rakovník, *Fond. Archiv města Rakovník 1319 – 1945*. Inventární číslo 546. *Kronika města*. s. 67

⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 68

uměním.“⁶¹ Její opravy probíhaly postupně po celé 19. století. Také celý zevnějšek města byl ubohý. Bez schválení žádosti dlouhým zástupem úředníků nemohla být vydána větší suma peněz na opravy. Město samo smělo činit vydání do částky 50 a při stavbách do 300 zl.⁶² A tak se stávalo, že než úředníci o věci rozhodly, zchátraly budovy do té míry, že musely být zbourány. Tak například město přišlo o své dvě ze čtyř bran (Plzeňskou a Karlovarskou). Domy byly převážně dřevěné, jen málo jich bylo zděných a i ty měly alespoň dřevěnou nástavbu. Z těchto domů vedly okapy a odpadní stružky přímo na městské náměstí. Ještě roku 1851 upozorňovalo hejtmanství městskou správu na to, jak může být takové náměstí nebezpečné chodcům. Uprostřed náměstí se pak před vyhnáním na pastvu shromažďoval hovězí dobytek a také sem byl svážen hnůj. „Proto také někteří škarohlídové nazývali náš zemědělský Rakovník městem „hnojařským“, neboť průmyslu zde tehdy nebylo.“⁶³ Rakovník v této době zkrátka neproslul svou čistotou, přestože politický úřad nařizoval úklid města každou sobotu, před svátky, po jarmarku a po dešti.⁶⁴ Jaký je to rozdíl ve srovnání s rokem 1937, kdy v Národních listech vyšel článek s názvem „Rakovník. Rakovník dbá na čistotu!“⁶⁵

František Otta přišel roku 1875 již do vzkvétajícího města. Počet obyvatel vzrostl na 4648 (rok 1870). V polovině 19. století došlo k zásadním změnám ve správě města. Byl ukončen magistrátní systém a vznikaly svobodné obce s vlastní samosprávou. V Rakovníku má sídlo podkrajský úřad, později okresní hejtmanství, okresní soud a berní úřad. S těmito změnami došlo také k jisté emancipaci města. Roku 1873 sem byla přivedena železnice a krátce nato, roku 1876 se začalo se stavbou další dráhy rakovnicko – protivínské.⁶⁶ V roce 1878 byla otevřena nemocnice a roku 1884 rolnicko – hospodářská škola. V padesátých letech bylo založeno množství spolků (Měšťanská beseda 1850,

---

⁶¹ RENNER, J. *Rakovník XIX. století*. Rakovník: Musejní spolek města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1931, s. 7.

⁶² SOKA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945*. Inventární číslo 546. *Kronika města*. s. 63

⁶³ RENNER, J. *Rakovník XIX. století*. Rakovník: Musejní spolek města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1931, s. 12

⁶⁴ TAMTÉŽ

⁶⁵ Národní listy. *Rakovník. Rakovník dbá na čistotu*. Vyd. 3., roč. 77. 1937, č. 182, s. 11

⁶⁶ *Kniha o Rakovníku*. Rakovník: Rabasova galerie, 2002. s. 74

Hospodářsko-průmyslový spolek pro krajinu rakovnickou 1868, 1870 akciový spolek rolníků rakovnického okresu). Kostel sv. Bartoloměje na náměstí byl roku 1885 přestavěn do jeho současné novogotické podoby architektem Josefem Mockerem. Mezi kostelem a zvonící byl vytvořen taras a půda před kostelem vyrovnána do stejné roviny s náměstím. V druhé polovině 19. století zažíval Rakovník další rozvoj spolkové a kulturní činnosti. Vyvrcholením kulturního citění Rakovníka bylo založení ochotnického divadla 1861, přesunutí a zorganizování městského archivu pod záštitou místní osobnosti pana Hovorky a otevření městského muzea roku 1898.⁶⁷

1.5.2 Mydlářství v Rakovníku⁶⁸

Mydláři se začali v menších městech objevovat ve větší míře až v 16. století. V Rakovníku bylo na počátku 16. století celkem jedenáct cechů, ale mydláři se mezi ně nepočítali. Kvůli jejich nevelkému počtu se spojili do jednoho cechu s řezníky, na kterých byli závislí kvůli dodávkám loje, ze kterého vyráběli mýdlo a lojové svíčky. V rámci tohoto cechu však docházelo často k rozepřím mezi mydláři a řezníky kvůli kvalitě, cenám a dalších atributech dodávaného loje. Rakovníčtí mydláři si často stěžovali a chtěli dosáhnout takové úrovně, jaké dosahovalo mydlářství v Praze.

Zprávy o rakovnických mydlářích se nám dochovaly z 16. a 17. století v knize rakovnického řeznického cechu z roku 1597. Zde jsou uvedena jména některých mydlářů. Nejznámějším a nejváženějším mydlářem té doby v Rakovníku byl Jan Myller. Mezi dalšími jsou jmenováni Jiřík Vomáčka, Jiřík Sklenářovic, a Samuel Březovec, z toho Vomáčka a Březovec byli spolumistry řeznického cechu v Rakovníku. Mydlářští mistři v Rakovníku přijímali učedníky do učení na tři roky. Přicházeli sem učedníci hlavně nedalekého okolí, ale také z Kadaně nebo Litoměřic.

Mydláři se původně zabývali také výrobou svíček, ale postupem času se svíčkařské řemeslo od mydlářského oddělilo a takovým řemeslníkům, kteří vyráběli pouze svíčky z vosku, se říkalo svíčníci či voskaři. V Rakovníku ale

---

⁶⁷ BEDNAŘÍK, Tomáš. *Rakovnicko. Zmizelé Čechy*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2008, s. 12 - 13

⁶⁸ Tato podkapitola je založena (pokud není uvedeno jinak) na RENNERT, J., *Mydlářství v Rakovníku*. Rakovnické noviny. roč. 6, 1935, č. 50, s. 3

samostatné řemeslo svícníků nevzniklo a tak někteří mydláři zůstali u výroby, jak svíček, tak mýdla. V Rakovníku nebylo mydlářů nikdy mnoho. Koncem 17. století tu působili tři, později dva a nakonec zbyl jen jeden. V domě č. p. 127 působili mydláři rodu Rudolfů. Poslední potomek Václav Rudolf ke konci svého života již mydlářské řemeslo neprovozoval a pronajal dům jinému mydláři, který zde ale dlouho nepůsobil. Dalším byl Josef Heinz, který měl dílnu v Rakovníku na severní straně náměstí v domě č. p. 117.⁶⁹ Po smrti pana Heinze připadl dům jeho dceři Pavlíně, která tamější dílnu pronajala mydláři panu Josefu Hellerovi. Tomu se dařilo velice dobře a brzy si otevřel dílnu vlastní. Uvolněnou dílnu v domě po panu Heinzovi si později pronajal František Otta.

1.6 Začátky Františka Otty v Rakovníku

Uvolněná dílna se nacházela v domě č. p. 117/I v Rakovníku na náměstí. Dnes je v tomto domě prodejna elektrospotřebičů Proton (bývalá drogerie u Jeřábků). Tento dům vlastnil voskař a mydlář Josef Heinz. Roku 1865 po jeho smrti přešel do vlastnictví jeho jediné dcery Pavlíny, „*provdané za fürstenberského lesního lovcího a inspektora p. Schmieda. Po jeho smrti provdala se znovu za kníž. fürstenberského lesního správce p. Nejedlého a od toho byl dům koupěn p. Vilémem Jeřábkem, drogistou....*“⁷⁰ Po smrti výše zmíněného pana Heinze zde provozoval mydlářskou živnost pan Josef Heller. Protože se mu dařilo, mohl si brzy koupit vlastní dům (č. p. 17) na jižní straně náměstí. Tento starý dům zboural a na jeho místě vystavěl nový, ve kterém si otevřel vlastní mydlářskou dílnu.⁷¹ Původní dílnu pronajal nově příchozímu mladému mydláři Františku Ottovi. Po smrti pana mydláře Hellera byl jeho dům prodán a František Otta se tak stal jediným mydlářem v Rakovníku.⁷²

Přesto, že byl pan Heller úspěšný a obchod se mu dařil, byla jeho dílna pro Františka zklamáním. Sám ji popisuje jako ubohou zašlou díru, ani ne sedm

---

⁶⁹HEROLD, Bohuslav a KONÍČEK, Josef, ed. *Droby vzpomínek na rakovnické domy a jejich obyvatele v XIX. a XX. století*. Rakovník: Musejní spolek král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1938, s. 18,

⁷⁰TAMTÉŽ

⁷¹RENNER, J., *Mydlářství v Rakovníku*. Rakovnické noviny. Roč. 6, 1935, č. 50, s. 3

⁷²TAMTÉŽ

metrů dlouhou, začouzenou a nevlídnou. Dokonce jde až tak daleko, že ji přirovnává k chlévu. Uvnitř se nacházely staré kádě, které byly už napůl rozežrané od žiravin, a ostatní zařízení na tom bylo obdobně. Pokud se ale chtěl postavit na vlastní nohy, nebyl čas na naříkání. Musel začít s prací hned. „*Ale začátky byly bídné! Ze svého malého kapitálu zaplatil jsem nájemné, a když jsem nakoupil potřeb a surovin, nezůstalo mi nic*“⁷³, uvádí ve svých vzpomínkách.

Takové byly začátky Františka Otty v Rakovníku. Dnes si stěží dokážeme představit, co všechno jeho práce obnášela. František měl ve své nové dílně staré vybavení a byl bez peněz, zatímco pan Heller byl v Rakovníku velmi známý a peněz měl dostatek. František proto začal pochybovat, zda bude schopný za takových podmínek firmu udržet.

Nakonec si dílnu skutečně otevřel. Ta se nacházela vzadu v domě, vpředu pak byl malý krámk, kde své výrobky prodával. Že jde o obchod mydlářský a svíčkařský, se poznalo snadno, hned při prvním pohledu na vchod a výkladní skříň. Na dveřích krámu byly připevněny překřížené, dlouhé bílé žlábkované svíce s pozlaceným spodkem a dlouhými knoty. Polovinu vchodu pak zaujímal výkladní skříňka, ve které shora visely další různě dlouhé svíce, byly zde naskládány pravidelné sloupky mýdla na prádlo a leskly se zde krystaly sody.⁷⁴

Z počátku byl František na všechno sám. Přes den prodával ve svém krámku a po nocích dřel vzadu v dílně. Od počátku si umínil, že dokáže svým konkurentům v Rakovníku, jak své řemeslo umí, ale hlavně, že jim bude konkurovat pouze kvalitními výrobky. S domácností mu sice pomáhala sestra Marie (Marka), ale veškerou práci si musel obstarat sám. Nejdříve musel zapálit oheň pod kotlem, ve kterém se vařil lůj. Dlouhým kopistem (bidlem) pak tuk míchal, aby se mu nepřipálil a dával pozor na to, aby nepřetekl z kotle a nechtyl od otevřeného ohně. Do směsi pak přidal louh a směs za stálého míchání stále vařil. Pak směs odstavil a nalil do formy, kde mýdlo přes noc

---

⁷³ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 171

⁷⁴ LHOTA, A., *Šedesát let poctivé práce.* Rakovnícké noviny. Roč. 6, 1935, č. 50, s. 3

vychladlo. Druhý den ho pak František řezal drátem na bloky a bloky pak řezal na ruční řezačce na rýgle (hranoly).⁷⁵ Není proto divu, že ho práce po nocích fyzicky vyčerpávala. Ještě hůř to šlo v obchodu. Lidé k novému, neznámému mydláři moc nechodili. „Tenkrát se vařilo jen „jádru“, „šmír“ (mazavé mýdlo) a mejdlo „černé“ – tomu jsme říkali terpentínové. Lidi byli už tenkrát nároční, protože peníze měly cenu a proto hospodyně, než mejdlo koupila, několikrát takový „rýgl“ (hranol nelisovaného mýdla) obrátila v ruce a přesvědčovala se, je – li tvrdé, aby jí dlouho vydrželo.“⁷⁶ Tak se stávalo, že denně vydělal jen tři zlatky.⁷⁷ Taková částka samozřejmě nemohla stačit na vedení domácnosti, nákup surovin a další potřebné výdaje. K tomu všemu se František chystal oženit.

Již 8. listopadu 1876 se osmadvacetiletý František oženil s jednadvacetiletou Žofií Junovou, narozenou v Kněževsi, ale žijící v Rakovníku na tzv. Pražském předměstí. Žofiina matka byla Josefina rozená Vogelsangová z Ploskova u Lán. Její otec, již zemřelý Josef Juna, byl nejdříve kupcem v Kněževsi a později se stal hospodářem a majitelem místních uhelných dolů.⁷⁸ Takže Františkovi nyní přibyla ještě povinnost, starat se o rodinu. Již necelý rok poté se 23. srpna 1877 narodil syn Alois⁷⁹ a necelé dva roky na to - 1. února 1879 - dcera Marie.⁸⁰ „To mi pak teprve přibýlo starostí! Tenkrát jsem si kolikrát s povzdechem vzpomněl na Prahu, jak jsem si spokojeně žil u Demartinů,“⁸¹ vzpomíná. To už ale bylo zbytečné utápět se v minulosti a proto František přemýšlel, jak by do svého obchodu přilákal co

---

⁷⁵ DONÁT, P.: *Vzpomínka na šéfa seniora Františka Ottu*. Rakovnické noviny. roč. 10. 1939. č. 22, s. 2

⁷⁶ TAMTÉŽ

⁷⁷ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Ottu*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 171

⁷⁸ *Kniha oddaných 1865 – 1890*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11072/118>>

⁷⁹ *Kniha narozených 1877 – 1885*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11068/30>>

⁸⁰ *Kniha narozených 1877 – 1885*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11068/92>>

⁸¹ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Ottu*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 171

nejvíce zákazníků. Nakonec se rozhodl, že když zákazníci nechtějí chodit k němu, půjde on za nimi a osobně si zajistí odběratele pro svoje výrobky.

Jeho nápad byl jednoduchý a přesto velmi chytrý. Začal obcházet okolní vesnice se vzorky svého mýdla a přesvědčovat tak potencionální zákazníky, aby nakupovali právě u něj. I dnes v obchodě mnoho lidí preferuje osobní přístup a tak František udělal tu nejlepší věc, jakou mohl. Brzy zjistil, že si lidé jeho výrobky chválí a proto začal věřit, že se mu zde bude dařit. Navíc při svých cestách poznal okolní obchodníky a zjistil, co potřebují za zboží do svých obchodů. Tak díky jeho nápadu výdělek v obchodě stoupal. Přestože se Františkovi na vesnicích a u malých obchodníků dařilo, do větších měst si netroufal. Jak sám uvádí, byl přeci jen víc řemeslník než obchodník.⁸² Nakonec na jedné ze svých „pochůzek“ natrefil na židovského obchodníka, který ho přesvědčil, aby se vydal i do okolních měst, alespoň do Berouna nebo do Kladna. Obchody konečně stoupaly, a tak si František mohl přestat dělat starosti, jak uživí svou rozrůstající se rodinu. Obchody šly teď skutečně dobře. Na vesnicích prodával František mýdlo na kilogramy, ve městech to bylo na metrické centy. To už všechnu práci u kotlů sám nezvládal, a proto přibral do své dílny tovaryše a také nádeníky na jednodušší práce. S přibývajícimi zákazníky a zaměstnanci již prostory staré dílny nestačily. Prorazili proto zeď vedoucí do dvora, kde postavili dřevěné kůlny a rozšířili výrobu do těchto nových prostor. V této době se František věnoval hlavně cestování za zákazníky a práci v dílně přenechával již čtyřem pomocníkům.

Osmdesátá léta devatenáctého století začala pro rodinu Františka Otty tragicky. 12. dubna 1880 zemřela dcera Marie na tuberkulózu.⁸³ Necelý rok nato měla sice rodina důvod k radosti, když se 10. března 1881 narodil syn Rudolf⁸⁴, a potom také 18. prosince 1882 syn František⁸⁵. V roce 1883 ale čekaly rodinu hned dvě rány. 12. ledna v jednu hodinu ráno zemřela na

---

⁸²*Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 172

⁸³ *Kniha zemřelých 1871 – 1884.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11074/131>>

⁸⁴ *Kniha narozených 1877 – 1885.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11068/199>>

⁸⁵ TAMTÉŽ. [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11068/285>>

tuberkulózu Františkova manželka Žofie. Bylo jí teprve 28 let.⁸⁶ Krátce po Žofii (16. února) zemřel i dvouměsíční syn František.⁸⁷ Jako příčina úmrtí je v úmrtní knize uveden psotník, tedy „*záchvat křečí buď povšechních (po celém těle) aneb obmezených na určitou část těla (např. třeba jen na obličej), spojený s bezvědomím a zcela podobný padoucnici.*“⁸⁸ Protože František zůstal sám s dvěma malými syny, musel se co nejrychleji opět oženit a dětem tak opatřit matku. Jeho druhou ženou se stala devětadvacetiletá Františka Kateřina Linhartová, narozená 5. října 1855 v Rakovníku (č. p. 125), dcera měšťana a kupce v Rakovníku Jana Linharta a Kateřiny rozené Brejchové. Sňatek se uskutečnil 23. dubna 1884 v chrámu Sv. Jindřicha v Praze.⁸⁹ Ze sňatku s Františkou vzešlo dalších 7 dětí. První byla dcera Františka Kateřina, narozená 26. února 1885.⁹⁰ Druhá dcera Marie Gabriela se narodila 20 března 1886, ale zemřela 7. června téhož roku na katar střev.⁹¹ 9. srpna 1887 se narodila třetí dcera Zdenka Marie, ale ani ona se nedožila dvou let. Zemřela 19. července. 1889 na záškrť.⁹² Krátce na to ji 8. srpna 1889 ze stejné příčiny následoval její bratr Karel František Julius, narozený 17. září 1888.⁹³ Jako pátý potomek se 25. února 1890 narodil syn František Jan⁹⁴, 23. července 1891 následoval syn Jan Augustin⁹⁵ a 2. září 1892 syn Julius Václav.⁹⁶ Dospělosti se

---

⁸⁶ *Kniha zemřelých 1871 – 1884.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 11. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11074/176>>

⁸⁷ TAMTÉŽ. [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11074/178>>

⁸⁸ VYSOKÝ, Jaroslav. *Psotník.* V Praze: Melantrich, 1920. 34 s. Knihovny Pro dítě svazek 14, s. 13

⁸⁹ *Kniha narozených 1849 – 1860.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11053/144>>

⁹⁰ *Kniha narozených 1877 – 1885.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11068/393>>

⁹¹ *Kniha zemřelých 1884 – 1895.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11075/50>>

⁹² TAMTÉŽ. [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné Z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11075/110>>

⁹³ TAMTÉŽ

⁹⁴ *Kniha narozených 1885 – 1894.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11069/225>>

⁹⁵ *Kniha narozených 1885 – 1894.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11069/291>>

⁹⁶ *Kniha narozených 1885 – 1894.* Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 12. 3. 2015].

Dostupné z: <<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11069/339>>

dožilo šest dětí – synové Alois a Rudolf z prvního manželství (Rudolf zemřel roku 1905 na zánět ledvin), dcera Františka a poslední tři synové, František, Jan a Julius.

Stejně jako se rozrůstala Františkova rodina, se rozšiřovala i výroba mýdla v jeho dílně. Protože firma zaměstnávala již tolik zaměstnanců, nestíhal František na celý provoz dohlížet sám. Pomocníka našel ve svém nejstarším synovi Aloisovi, který studoval zdejší reálku, založenou dalším známým rakovnickým rodákem Zikmundem Wintrem. Alois byl v šesté třídě, když ho František musel roku 1893 ze studia stáhnout a začít zaučovat ve své firmě. „... a měl jsem z něj radost. Byl pilný, k práci se dovedl dobře postavit a nikdy si nestěžoval, že musel opustit studii,“⁹⁷ uvádí František ve svých vzpomínkách. V roce 1897 musel ale Alois nastoupit na vojenskou službu. Sloužil jako pěšák u 28. pěšího pluku a se svým plukem strávil dva roky v Cavalese u Tridentu. Odtud psal nabádavé dopisy svým bratrům, aby se raději pilně učili ve škole, než aby dopadli tak, jako on. Po návratu z vojny se doma dlouho nezdržel. Byl otcem vyslán do světa, aby se zde uchytil v nějaké mydlářské firmě a naučil se novým postupům a metodám v oboru. Tak prošel Alois mydlárnami nejprve v Bejdově nad Dyjí⁹⁸, později v Kamenici v Sasku a nakonec v Berlíně (firma Palis).⁹⁹ Tato doba strávená v cizině se pro něj stala zdrojem neocenitelných zkušeností, které po svém návratu mohl plně využít v otcově firmě.

1.7 Vlastní továrna

Jak se výroba rozšiřovala, začali si lidé v domě a v okolí stěžovat na zápach a hluk. Přeci jen se dům nacházel uprostřed severní strany náměstí mezi obytnými domy. Výroba mýdla před první světovou válkou se prováděla vařením tuků (převážně těch lojové povahy) s alkalickými louhy. Samotné vaření probíhalo v kotlích nad otevřenými ohni a za častého ručního

---

⁹⁷ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932 s. 174

⁹⁸ městečko Waidhofen an der Thaya v severním Rakousku (založeno na: heslo *Bejdov*. Ottův slovník naučný [online] [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z:

<<https://archive.org/stream/ottvslovnknauni33ottogoo#page/n655/mode/2up>>

⁹⁹ LHOTA, A. *K šedesátinám Aloise Otty*. Rakovnické noviny. roč. 8. 1937. Č. 34, s. 1

míchání.¹⁰⁰ Jak z otevřených ohňů, tak i ze samotného vaření chemikálií, vznikal poměrně silný zápach. Když se do domu přizemil nový domácí, bylo Františkovi oznámeno, že by se měl co nejdříve porozhlédnout po nějakých nových prostorách pro svoje podnikání. Žádné prostory ve městě ale nevyhovovaly jeho požadavkům, a proto se nakonec František rozhodl, že si za městem postaví dílnu vlastní. Protože se rodina vystěhovala z domu č. p. 117/I, musel se František porozhlédnout i po novém domě, kde by rodina bydlela, a ve kterém by mohl být také obchod. Nakonec koupil dům na severní straně náměstí č. p. 124/I. Tento dům náležel kdysi řezníku Gabrielu Švestkovi. Po jeho smrti zdědila dům jeho dcera Josefka rozená Švestková, která se provdala za soudního radu pana Skopa. Zemřela však po několika letech a její manžel pan Skop, ji zanedlouho následoval. Dědicové (pravděpodobně syn a dcera) pak dům prodali právě Františku Ottovi staršímu. Ten dům opravil a přestavěl, v přízemí pak zřídil obchod s mýdly a toaletními potřebami.¹⁰¹

Jako místo pro svou budoucí továrnu si koupil volný pozemek za městem nad železniční tratí a nad skladem obilí Žida Fišera¹⁰², což se do budoucna ukázalo jako výborný tah. Podle svých představ a potřeb si František postavil prostornou, čistou a bílou dílnu s nápisem „MYDLÁRNA a VÝROBA SODY FRANTIŠEK OTTA“ na štítu.¹⁰³ Nemusel zde šetřit místem, pozemek byl dostatečně velký. U dílny byly vybudovány také dřevěné přístřešky na suroviny a dílnu na výrobu dřevěných beden na mýdlo. Provoz této nové mydlárny byl zahájen po roce 1901.

Stížností na zápach ale nebylo. Protože se dílna nacházela na okraji Rakovníka, byla z jihu a západu obklopena poli s obilím. Sodové páry, které unikaly z dílny, obilí na nejbližších polích zcela spálily. Majitel nejbližšího

---

¹⁰⁰ MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svíčkařství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931. 113 s. Populární knihovna Jiskry; sv. 3., s. 20

¹⁰¹ HEROLD, Bohuslav a KONÍČEK, Josef, ed. *Drobtý vzpomínek na rakovnické domy a jejich obyvatele v XIX. a XX. století*. Rakovník: Musejní spolek král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1938, s. 22

¹⁰² SOkA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945*. Inventurní číslo 546. *Kronika města*, s. 177

¹⁰³ popsáno podle dobové fotografie (zdroj: SOkA Rakovník, *fond František Otta a továrna na mýdla a jedlé tuky v Rakovníku*. Inventurní číslo I. - Řízení firmy. *Fotografie závodu*, karton 1)

pole si přišel za Františkem stěžovat. Ten se jako vždy snažil spory ujednat smírem a když mu majitel pole nabídl svůj pozemek k pronájmu, rozhodl se František, že pole od sedláka raději rovnou odkoupí. Tento nápad se ukázal jako dobrý tah, protože již brzy musel František továrnu dál rozšiřovat. Zvětšoval se počet zakázek a tím pádem i počet zaměstnanců stoupal. František skupoval další a další pozemky v okolí továrny, aby ji měl, kam rozšiřovat.

V roce 1905 slavila Ottova firma již 30. výročí. Došlo k slavnostnímu fotografování zaměstnanců před tovární kotelnou. *„Na fotografii pořízené při této příležitosti poznáváme nejstarší zaměstnance závodu: Václava Jelínka, vaříče mýdla, Josefa Kroba a jeho manželku Annu, Františku Krausovou, paní Pidrmanovou, Vincence Škrdleho, pány Kapouna, Kubínka a Vitnera, Antonína Bláhu, Františka Kohouta (kočího s párem podnikových koní), pana Vodrážku a další dva zaměstnance, které jménem neznáme. Vpředu stojí účetní Kokoška, vedle něj sedí Františka Petráčková, rozená Ottová, František Otta – senioršéf, jeho nejstarší syn Alois Otta a ing. Josef Petráček. To bylo tehdy osazenstvo podniku“*¹⁰⁴

V této době se naskytla první příležitost, jak mohl syn Alois Otta, který se vrátil z cest po cizině, zužitkovat nově nabyté zkušenosti ve prospěch otcovy firmy. Ottova firma měla v této době dostatek odběratelů, ale přesto byla její existence vážně ohrožena. Na severu Čech v Ústí nad Labem začala prosperovat konkurenční bohatá německá mydlárna Schicht. Ta začala ve velkém produkovat kvalitní a velmi levná mýdla, kterými brzy zahltila český trh. Německá firma hojně využívala svých prostředků na reklamu, která již tehdy měla velký vliv na myšlení zákazníků.

Aby svou firmu udržel na vrcholu, musel František co nejrychleji přijít na způsob, jak si své zákazníky udržet i navzdory silné konkurenci. Rozhodl se, že se synem Aloisem využijí jeho mydlářských zkušeností z Německa. Uvedli do výroby novinku, která se na českém trhu, na rozdíl od toho německého, ještě nevyskytovala – bílé mýdlo.

---

¹⁰⁴ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Otty*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 94

Bílé mýdlo mělo výbornou jakost a bylo velmi levné. Bylo označováno názvem Ottovy firmy a samozřejmě také rakem, který byl používán od roku 1896. Rak se nachází ve znaku města Rakovníka a je od něj odvozen také jeho název. Tento rakovnický rak se brzy stal obchodní značkou Ottovy firmy a bílé „mýdlo s rakem“ bylo brzy známé daleko za hranicemi kraje. Nutno podotknout, že to ale nebylo jediné mýdlo s podobným znakem ve středních Čechách. V nedalekém Křivoklátě se podobně jako v Rakovníku „mýdlo s rakem“, vyrábělo „mýdlo s hradem“ (Křivoklátské mýdlo bratří Tolmanů, zal. 1826).¹⁰⁵

Nové bílé mýdlo s rakem šlo výborně na odbyt a dělalo firmě jméno ve stále větším okruhu. Výroba proto stále stoupala a prostory a dílny původní továrny z počátku 20. století už nestačily. Tato léta před vypuknutím první světové války jsou charakterizovány rozmachem, prosperitou, neustálým přestavováním a přistavováním nových prostor. K tomu bylo potřeba přikoupit další okolní pozemky. Na schůzi městského zastupitelstva 4. prosince 1912 (právě na této schůzi František Otta rezignoval na svou funkci starosty Rakovníka), bylo schváleno koupení pozemku nad dráhou (bývalá Fischerova cesta).¹⁰⁶ Nově byly zřízeny balárna, výpravna, písárna a účtárna. „V roce 1909 je nutno koupiti nový kotel na vaření mýdla s obsahem 200 hl, k ulehčení výroby se staví zařízení na štěpení tuků a umělá chladírna.“^{107c} Tento rozmach byl spojen se zavedením strojové výroby „V roce 1912 jsou zakoupeny automatické lisy a prvý balící stroj na mýdlo.“¹⁰⁸ V této době má firma již 20 stálých zaměstnanců a řádně vedenou kancelář s technickou novinkou - psacím strojem. Ve stejném roce koupil František Otta dům stojící na poli před mydlárnou od jeho majitelů bratří Fišerů a začlenil ho do prostor továrny. V zakoupeném domě byly umístěny kanceláře a také byt pro domovníka. Toto místo nabídl František Otta svému dlouholetému zaměstnanci panu Krobovi

---

¹⁰⁵ reklama na zadní straně pohádkové knížky vydané firmou bratří Tolmanů. Muzeum TGM Rakovník

¹⁰⁶ SOKA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913*, s. 241

¹⁰⁷ MEJSTRÍK, K.: *Za Františkem Ottou*. Věstník musejního spolku král. města Rakovníka. Rakovník: Musejní spolek. 1939, s. 62

¹⁰⁸ TAMTÉŽ

(pracoval ve firmě již od roku 1899), který ho přijal.¹⁰⁹ Hlavní vjezd do areálu firmy byl pak přesunut doleva k hlavní silnici nad železniční přejezd, čímž se zkrátila příjezdová cesta, která do té doby vedla kolem Linhartovy slévárny.

Před vypuknutím první světové války v roce 1914 má firma již 40 zaměstnanců. Vedení v roce 1914 pomalu přecházelo na Františkova nejstaršího syna Aloise Ottu. František ho učinil spolumajitelem firmy a přenechával mu stále větší podíl práce. Sám se již ve svých 66 letech těšil na to, jak si po letech těžké a namáhavé práce pořádně odpočine. Koncem července tohoto roku ale vypukla první světová válka, která překazila nejen Františkovy plány na zasloužený odpočinek, ale také slibný rozkvět Ottovy továrny.

1.8 Těžká válečná léta

Válka znamenala pro firmu těžké časy. Všichni čtyři Ottovy synové Alois, František, Jan a Julius museli narukovat a s nimi i téměř všichni zkušení zaměstnanci. František Otta se tak musel vrátit zpět do práce, ale teď byl na vše sám. V roce 1915 přišla tragická zpráva o smrti syna Jana, toho času kadeta pěšího pluku číslo 88. Zemřel 19. září 1915 ve vojenském lazaretu v Satoralja Ujhely v Uhrách na následky smrtelného zranění, které utrpěl na bitevním poli. Z Uher byl převezen do Rakovníka, kde byl 5. října pohřben do rodinné hrobky Ottů na místním hřbitově.¹¹⁰

Nejstarší syn Alois Otta bojoval na východní frontě a jako mnozí jiní se dostal do ruského zajetí. Ocitl se až na Sibiři, kde prožil nějaký čas v několika zajateckých táborech, než vstoupil do československých legií. V roce 1918, po čtyřech letech vyčerpávající války, panoval na frontě nedostatek základních hygienických potřeb. Bez mýdla hrozilo šíření různých infekčních nemocí a dalších tělesných útrap, které válka přináší. Alois Otta ve svých vzpomínkách uvádí, že proto se jejich armádní intendant na Sibiři plukovník Petrš rozhodl, že je nutné začít pro armádu vyrábět mýdlo. Vyslal proto kapitána Kůžela, aby

---

¹⁰⁹ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Ottu*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 95

¹¹⁰ *Kniha zemřelých 1908 – 1923*. Farní úřad děkanátu Rakovník. [online]. [cit. 20. 3. 2015]. Dostupné z: < <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/11080/172> >

najal mydlárnu pro jejich potřebu. Najatá mydlárna ležela v Petropavlovsku, ale její výroba nebyla schopna pokrýt poptávku po mýdlu. Proto hledali dalšího mydláře přes inzerát v Československém deníku, „úředním“ legionářském listě, na který Alois natrefil, přihlásil se a byl přijat. „*Mydlárna byla daleko za městem, zapadlá ve sněhu.*“¹¹¹ Kromě Aloise Otty tam byli ještě čtyři bratři na dozor. Za pomocníky jim sloužili rakouští a němečtí zajatci, kteří již měli dost života v zajateckém táboře a dobrovolně se přihlásili do mydlárny. Suroviny na výrobu mýdla, hlavně hovězí lůj, pryskyřice a žíravá soda, se dovážely po transsibiřské magistrále z Mandžuska. „*Mýdlo se lilo do dřevěných forem, kde stydlo velmi rychle (mrazy o 40° tomu pomáhaly), pak se řezalo ručně drátem na funtové kusy (45 dkg) a orazilo se nápisem „Československá mydlárna“.* Pak se balilo do beden po 5 pucech (80 kg) a odesílalo se do armádních skladišť.“¹¹² Jak se fronta posunovala, museli mydlárnu v Petropavlovsku opustit a přesunout se východně do Irkutska¹¹³. Tady byla opět najata mydlárna, za jejíž pronájem nebyla Rusům vyplácena hotovost, ale žíravá soda, které měli Rusové nedostatek. V Irkutsku se pracovalo mnohem lépe, protože tam bylo tepleji a kotle nevychládaly. Hotové mýdlo se vozilo z Irkutska dvě stanice zpět na západ, kde byl velký vojenský tábor a skladiště. V září 1919 přišel rozkaz mydlárnu zlikvidovat a přestěhovat se dál na východ. Ještě tentýž měsíc pak přišlo poselství z Čech o likvidaci jejich veškerých vojenských aktivit v Rusku a evakuaci do vlasti. Alois, jako starší 42 let požádal o pracovní vystřídání. Když výměna dorazila, podstoupil cestu přes Japonsko, Indii, Suezský průplav do Terstu a odtud potom v polovině ledna 1920 dorazil do Čech.

Syn ing. František Otta, který se těsně před vypuknutím války vrátil domů ze světa, kde jako inženýr chemie pracoval v nejpřednějších chemických laboratořích továrních podniků, byl v roce 1914 povolán k 4. pluku

---

¹¹¹ OTTA, A.: *Jak jsem vařil mýdlo na Rusi*. Rakovnické noviny, roč. 6, 1935, č. 50, s. 2

¹¹² TAMTÉŽ

¹¹³ město na jižní Sibíři, na řece Angaře zhruba 70 km od výtoku z Bajkalského jezera (založeno na: hesle *Irkutsk*. Ottův slovník naučný [online] [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: <<https://archive.org/stream/ottvslovnknauni30ottgoog#page/n768/mode/2up>>

pevnostního dělostřelectva v Pulji v Chorvatsku. S tímto plukem prošel válkou v Dubrovníku, Kotoru a Grádu. Domů se vrátil začátkem prosince 1918.¹¹⁴

Situace nebyla lehká ani v továrně v Rakovníku. Veškerá výroba ve státě se přeorientovala na výrobu válečnou a navíc brzy nastal nedostatek veškerých surovin. Potřebné suroviny pro výrobu mýdel se sháněly stále hůře a navíc prudce stoupala jejich cena. Stoupala také cena mýdla, ze kterého se stalo velmi ceněné zboží. Rakouské úřady navíc vydaly nařízení, které stanovovalo maximální obsah tuku v mýdlech na 35% a také nařízení, že se do směsi má přidávat kaolin. František, který vždy dbal na to, aby jeho mýdla byla prvotřídní jakosti a kvality, tato nařízení obcházel a dál vyráběl mýdlo kvalitní. Kvůli této svojí poctivosti byl několikrát vyslýchán a hrozilo dokonce, že továrnu zavřou.

Nakonec ale továrna válku přečkala a po válce začala opět prosperovat. „*Po válce nastal hned veliký shon po všech možných výrobcích řemeslných a továrních. Je pochopitelné, že když továrny tolik roků řádně nepracovaly, že byl ve všem veliký nedostatek. A lidé, kteří celá čtyři léta strádali, chtěli být zase jednou pořádně oblečeni, obuti i umyti.*“¹¹⁵ Bratři František Otta mladší a později také Alois Otta se po svém návratu z války museli ujmout práce ve firmě. Alois jako mydlář zastupoval otce téměř již ve všech oblastech, František Otta ml. jako inženýr chemie byl také stále více potřeba. V této době již výroba mýdla nebyla tak jednoduchá jako dříve, a součástí továrny byla také chemická laboratoř. Jen bratr Julius nešel ve šlépějích svého otce, studoval v Praze architekturu. Brzy ale bylo ve firmě potřeba i jeho pomoci, a tak musel studia opustit. Začal se věnovat studiu účetnictví, které pak ve firmě bohatě uplatnil. Ostatní zaměstnanci, pokud nepadli ve válce, se také vrátili na svá místa a dokonce byli přibíráni noví, jak se firma dále rozšiřovala.

1.9 Odchod do penze a předání firmy

Po válce si synové Alois, František a Julius práci ve firmě rozdělili mezi sebe. Každý měl na starosti oblast, ve které nejvíce vynikal. Alois (mydlář po

---

¹¹⁴ DONÁT, P.: *Ing. František Otta padesátníkem*. Rakovnícké noviny. roč. 9, 1940, č. 8, s. 1

¹¹⁵ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932 s. 178

otci) se stal vedoucím technického oddělení továrny, František, jako inženýr chemie, vedl chemické a nákupní oddělení. Nejmladší Julius, který zanechal studia architektury a věnoval se účetnictví, vedl administrativu a účetnické oddělení firmy. Společně měli chod firmy pevně v rukou a František Otta st. jim mohl své celoživotní dílo s klidem přenechat. K oficiálnímu předání firmy Františka Otty st. jeho synům došlo v roce 1921, v tomto roce již bylo starému pánovi 73 let.¹¹⁶

Ottovi bratři neudělali otci ostudu a měli továrnu pevně v rukou. Za jejich vedení se dočkala největšího rozmachu. Ještě v roce 1921 bylo v továrně vybudováno nové chladicí zařízení, zámečnická dílna, garáže, skladiště tuků a nová výrobní krystalické sody. V roce 1922 byla vybudována provozní laboratoř a nová kotelná s vysokým továrním komínem, který se tyčil vysoko nad celým továrním areálem. Do areálu továrny byla také zavedena drážní vlečka pro lepší manipulaci při dovozu surovin i vývozu hotových výrobků. V tomto roce zahájila firma také výrobu toaletních mýdel.¹¹⁷ Tato mýdla byla mýdla tvrdá, čistá a neutrální a používala se výlučně k mytí lidského těla. Proto byla vyráběna z těch nejkvalitnějších tuků. Mývala příjemnou vůni po květinách, byla různě barevná a měla pěkný tvar, většinou oválný nebo kulatý bez ostrých hran, aby na první pohled zaujal zákazníka. Tato mýdla se musela snadno rozpouštět ve vodě a bohatě pěnit.¹¹⁸ Mezi nejznámější toaletní mýdla vyráběná v této době v Ottově továrně v Rakovníku patřila například: Rose, Chypre, Oracon, Fougere, Jasmín, Lanolin a holící mýdlo Rakon.¹¹⁹ V letech 1923 a 1924 byla přistavěna nová přípravná a varna, do které byly zakoupeny nové varné kotle, teď již na 400 q. Přibližně do této doby spadá výstavba nové budovy v továrním komplexu, a to sice glycerinky. Vládní nařízení zakazovalo dále vypouštět odpadní mydlářské louhy do řek, potoků nebo kanalizace, a proto se tyto louhy podrobovaly dalším chemickým procesům v glycerinkách,

---

¹¹⁶ DONÁT, P.: *Ing. František Otta paděšátníkem*. Rakovnické noviny. roč. 9, 1940, č. 8, s. 1

¹¹⁷ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Otty*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 97

¹¹⁸ MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svíčkařství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931. 113 s. Populární knihovna Jiskry; sv. 3., s. 59

¹¹⁹ *František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky v Rakovníku*. Rakovník: F. Otta, 1935. 15 s., s. 6

při kterých docházelo ke vzniku čistého glycerinu a soli. Získaný glycerin, jehož cena stále rostla, se pak mohl hospodárněji využít nebo prodat dále. Výhodnější byl právě prodej, protože glycerin byl důležitou složkou pro výrobu výbušnin.¹²⁰ Sůl se používala znovu k výrobě mýdla nebo se skladovala a podle potřeby také prodávala.

V roce 1925 firma oslavila své 50. výročí. Jejím zakladateli Františku Ottovi staršímu bylo již 77 let a stálý počet zaměstnanců se pohyboval kolem padesáti mužů i žen. Byla přistavěna vlastní pila a o rok později také bednárna na výrobu vlastních beden na mýdlo a palet. V roce 1927 se pak rozjela velká přestavba podniku. Začalo se v kotelně, kam *firma ČKD dodala parní stroj o výkonu 120 HP, jenž poháněl dynamo na výrobu elektřiny a zároveň pomocí transmisí velkou část strojů v mydlárně.*¹²¹ Přestavba pokračovala výstavbou nové dvoupatrové administrativní budovy vpředu u silnice nad dráhou, která byla ukončena v roce 1928, budováním nových moderních provozoven na lisování mýdla a na jeho výpravu k zákazníkovi. Ve výpravně byly zřízeny dva automatické balicí stroje a byla upravena tak, aby se hotové zboží mohlo nakládat jak do nákladních vozů, tak do vagonů, které sem mohly být přistaveny. Pro nakládání do nákladních vagonů pak byl zřízen speciální transportér.¹²² Pravděpodobně někdy v této části přestavby byly vybudovány také nové toalety, sprchy a oddělené šatny pro zaměstnance. V dotazníku z roku 1931 o údajích o firmě pro městskou kroniku Rakovníka jsou uvedeny jako „*vybudované již z dřívějších let*“.¹²³

Se svou ženou Františkou Ottovou se František Otta senior uchýlil do jejich domku na náměstí (č. p. 124/I), který koupili před dvaceti lety po té, co opustili dům č. p. 117/I. V tomto domě se nacházela také prodejna mýdel a toaletních potřeb, ve které byl František Otta senior, přes svůj pozeňnaný věk stále často vidět, jak dohlíží na její provoz. Dohlížel také stále na chod své

---

¹²⁰ TOUŽIMSKÝ, B. *Návštěvou v mydlárně*. Rakovnické noviny. roč. 6, 1935, č. 50, s. 5

¹²¹ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Otty*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 97

¹²² TAMTÉŽ

¹²³ SOKA Rakovník, *Fond František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/–1949)*. Inventární číslo I. - Řízení firmy. *Dotazníkové formuláře o stavu firmy pro městskou kroniku, 1931 – 1938*, karton 1

továrny, a bedlivě sledoval každou změnu nebo další moderní krok, který si jeho synové vymysleli. Ne každá taková změna se mu samozřejmě líbila, ale chápal, že podnik musí jít s dobou a mít nejmodernější vybavení, aby mohl odolávat konkurenci. Jeho dohled byl tedy z povzdálí a formou příležitostných návštěv nebo dobrých rad, pokud je po něm jeho synové žádali.

V roce 1937 oslavil František Otta své 90. narozeniny. Dožít se takto vysokého věku poutalo pozornost v minulém století, stejně jako dnes. K této příležitosti vyšel článek v Rakovnických novinách s názvem „*Devadesát let života Františka Otty*“. Jako významnému občanu a váženému továrníkovi mu patřilo čestné místo na titulní straně. V článku byl stručně nastíněn Františkov život v datech, ale nejvíce místa bylo věnováno vylíčení Františkovy těžké a oddané práce a píce, která je hodna obdivu a měla by jít příkladem budoucím generacím.¹²⁴ Poblahopřát mu přijel také ministr zdravotnictví, toho času František Ježek.

Z doby poté, co František Otta st. svěřil továrnu do rukou svých synů a odešel na odpočinek, toho o jeho každodenním životě mnoho nevíme. Snad jen to, co se dozvídáme od pana Karla Mejstříka v jeho novinovém článku, který vyšel v Rakovnických novinách krátce po smrti Františka Otty st.: „*Léta jste ho vidali chodit s věrnou družkou náměstím, parkem, i v devadesátce krásně vzpřímeného a jeho pátravé oči se rozhlížely po světě kolem sebe, který měl stále tak rád. Zastavil se, dal ruku do boku, pokynul hlavou a opět šel, zlehka se opíraje o hůl, nebo starostlivě pozoroval v prodejně na náměstí moderní obchodní ruch, pro každého maje vlídný úsměv a pozdrav. A pak už jen seděl ve svém domě u okna a díval se do náměstí.*“¹²⁵ Každou neděli se pak těšil na společné chvíle, kdy se u nich v domě na náměstí sejde celá rodina. Ve svých vzpomínkách zmiňuje své nadšení z toho, že celá jeho rodina včetně manželky a synů má mezi sebou výborné přátelské vztahy a vzájemně spolu dobře vychází.¹²⁶ Do svých posledních dnů se rád procházel po továrně a sledoval své celoživotní dílo a pokrokovou práci svých pokračovatelů, vlastních synů.¹²⁷

---

¹²⁴ L. A. *Devadesát let života Františka Otty*. Rakovnické noviny. roč. 9, 1938, č. 15, s. 1

¹²⁵ MEJSTRÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 1

¹²⁶ *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Otty*. 2. vyd. Brno: Epos, 1932, s. 180

1.10 30. léta

Také na město Rakovník a jeho okolí dolehly důsledky světové hospodářské krize z roku 1929. V Rakovníku začala velkým tempem růst nezaměstnanost a také velká Ottova továrna poznala, že trh s mýdlem v republice je naplněn a odbyt začíná klesat. Zaměstnanci firmy to poznali nejprve podle častějších a delších porad tří továrních šéfů, kteří snažně vymýšleli způsob, jakým zabránit propouštění.¹²⁸ Ve třicátých letech 20. století byl nárůst nezaměstnanosti ještě razantnější. V každém rakovnickém podniku se propouštělo. Ottova továrna se nejprve snažila přispívat peněžními dary na nezaměstnané, ale to situaci do budoucna neřešilo. Aby vznikly nové pracovní příležitosti, rozhodli se Ottovi bratři nechat vystavět v továrně novou vlečku a dvě studny, čímž dali práci 50 lidem.¹²⁹

V roce 1933 se začalo s dalším rozšiřováním firmy. Nejen kvůli pracovním příležitostem, ale také vzhledem k potřebám a znalosti trhu, se začalo se stavbou rafinerie tuků a výroby jedlých tuků - margarínky.¹³⁰ Také byl přistavěn nový sklad olejů, nová výkonnější kotelna, vysoký tovární komín a nová trafostanice. Nové budovy byly zkolaudovány v roce 1934 a mohly být uvedeny do provozu. Nový provoz přinesl nová pracovní místa pro 70 lidí. Za plného provozu byla kapacita margarínky 900 vagonů. Již 29. září 1933 vešla ale v platnost kontingentace jedlých tuků a olejů, kterou ustanovila spolková rada. Důvodem byl vzrůstající se dovoz jedlých tuků a olejů, který přímo ohrožoval existenci asi 500 českých dělníků.¹³¹ Toto omezení ohrožovalo existenci všech menších továren a podniků, a těžil z něj jedině ohromný mýdlový a margarínový trust Unilever se sídlem v Londýně, který měl

---

¹²⁷ MEJSTŘÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 3

¹²⁸ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Otty*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 105

¹²⁹ TAMTÉŽ,

¹³⁰ SOkA Rakovník, *Fond František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/ – 1949)*. Inventární číslo I. - Řízení firmy. *Dotazníkové formuláře o stavu firmy pro městskou kroniku, 1931 – 1938*, karton 1

¹³¹ SOkA Rakovník, *Fond František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/ – 1949)*. Inventární číslo VI. Ohlasy firmy. Články o firmě z novin a časopisů, 1927 – 1938, karton 2. *Výtah z časopisu Neue Züricher Zeitung, č. 2112 z 22. 11. 1933*

v mnoha zemích na výrobu jedlých tuků a olejů monopol. Toto opatření zasáhlo Ottovu firmu v plném rozsahu v roce 1935. Na rok 1934 bylo firmě povoleno vyvést 150 vagonů, o rok později to však bylo jen pouhých 70 vagonů, což činilo asi 1 a půl vagonu týdně. Toto množství bylo pro Ottovu továrnu naprosto nedostačující a následkem toho musely být provedeny úpravy pracovní doby zaměstnanců, aby se nemuselo příliš propouštět. Přesto však přišlo o práci mnoho skladníků a dělníků a firma ztratila pracně získaná obchodní spojení, a neměla jak získat zpět proinvestovaný kapitál.¹³² Proti takové nespravedlnosti se ohradila i rakovnická městská rada ve svém memorandu ze 4. ledna 1935.¹³³ Není divu, vždyť Ottova továrna byla jedním z největších zaměstnavatelů a její konec by znamenal velkou ránu pro rakovnické hospodářství. V reakci na toto memorandum a intervence vedení firmy i jejích dělníků, uznaly úřady nakonec zčásti svoji chybu a povolily firmě dodatek dalších 50 vagonů. Přesto toto množství ani zdaleka nestačilo pokrýt objednávky zákazníků, které ve druhé polovině roku 1935 ještě několikanásobně vzrostly následkem ohromného nedostatku tuků vlivem katastrofálního sucha, nedostatku krmiva a vybití dobytka. Přidělený kontingent byl tak brzy vyčerpán a margarínka musela být koncem září úplně uzavřena.¹³⁴

V roce 1935 se ale konala také jedna slavnostní událost – firma slavila již 60. výročí. Při této příležitosti vyšlo v Rakovnických novinách několik článků věnujících se jeho továrně, rodině a mydlářské tematice.¹³⁵ Zastupitelstvo jeho rodného města Kostelce nad Labem se k této události rozhodlo, že učiní Františka Ottu čestným občanem a na jeho počest nechají vybudovat park. Když pak František Otta Kostelec nad Labem 26. června 1936 naposledy navštívil, vyzkoušel zdejší lavičku a zavítal také do školy, kde kdysi studoval.

---

¹³² ŠUBERT, J.: *Boje firmy František Otta o dnešek a lepší zítřek*. Rakovnické noviny. roč. 6, 1935, č. 50, s. 6

¹³³ SOkA Rakovník, *Fond Otta František – osobní fond 1930 – 1939 (1959)*. Inventární číslo I - Materiál shromážděný původcem fondu. *Memorandum rakovnické městské rady na podporu Ottovy továrny, 1935*, karton 1

¹³⁴ ŠUBERT, J.: *Boje firmy František Otta o dnešek a lepší zítřek*. Rakovnické noviny. roč. 6, 1935, č. 50, s. 6

¹³⁵ Rakovnické noviny. roč. 6, 1935, č. 50, s. 1 - 7

Přislíbil, že brzy své rodné město opět navštíví, ale již se „domů“ nepodíval.¹³⁶ Výročí si zajisté užili i firemní zaměstnanci, kteří dostali při vyplácení mzdy jeden plat navíc, a to přesto, že ve firmě nepanovaly díky krizi a kontingenci ideální podmínky.

V roce 1937 firma zakoupila opuštěný objekt bývalého cukrovaru v Židovicích u Roudnice nad Labem a koncem roku ho začala předělávat na továrnu na lisování rostlinných olejů. Byl to chytrý tah a měl firmě ušetřit peníze za nákup surových olejů od větších firem. V továrně v Rakovníku byla vybudována a strojově zařízena rafinerie glycerinu a oddělení kosmetických výrobků a parfumerie, které v budoucích letech šly hodně na odbyt.¹³⁷

1.10.1 Firemní reklama

S neustálým rozrůstáním firmy a modernizací výroby a sortimentu se musela rozvíjet a modernizovat také reklama firemních výrobků. Jak je již výše zmíněno, byl firemní značkou rak, kterého má ve znaku také samotný Rakovník, a samozřejmě jméno Otta nesmělo chybět na žádném výrobku. Z toho také vycházela firemní reklama. Z nejznámějších firemních sloganů mohou být jmenovány například: „*Vybírej si bystrým zrakem, z mýdel vždycky jen to s rakem!*“, „*Dosud se nám nenabídlo nad Ottovo lepší mýdlo*“, „*Špína má jen jeden lík, mýdlo – Otta – Rakovník!*“ nebo „*Ať jsi černý jako bota, umyje tě mýdlo Otta!*“¹³⁸. Později po otevření margarínky přibyl známý slogan: „*Otta mydlí - Otta mastí v celé vlasti!*“¹³⁹. Tato reklama byla za První republiky téměř v každém tisku a na fasádách mnohých domů. Ještě dnes je k vidění reklama na Ottovo mýdlo například v ulici U Milosrdných nedaleko Anežského kláštera v Praze.

Ve velkém se firemní reklama zaměřovala na hospodyně, pradleny ale hlavně na ty nejmenší – děti. Pro hospodyňky a pradlenky vycházely letáky a

---

¹³⁶ MEJSTŘÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 2

¹³⁷ SOkA Rakovník, *Fond František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/ – 1949)*. Inventární číslo I. - Řízení firmy. *Dotazníkové formuláře o stavu firmy pro městskou kroniku, 1931 – 1938*, karton 1

¹³⁸ SOkA Rakovník, *Fond Otta František – osobní fond 1930 – 1939 (1959)*. Inventární číslo I - Materiál shromážděný původcem fondu. *Propagační materiál firmy, 1934 – 1936*, karton 1

¹³⁹ TAMTÉŽ

návody, například „*O pohodlném praní*“¹⁴⁰, nebo také celé časopisy „*OTTA Našim hospodyňkám!*“¹⁴¹ Nejvíce materiálů však vycházelo pro děti. Firma nechávala tisknout malé pohádkové knížечky, které měly nejčastěji podobu dvou spojených dvoulistů. Skladba byla vždy stejná. Na titulní straně se nacházel název pohádky s obrázkem, pak následoval vlastní text pohádky na několika stránkách, někdy další obrázky na prostředním dvojlistu a na zadní straně nikdy nechyběla reklama na některý z Ottových výrobků. Jinou verzí byly pohádky pouze na jednom dvojlistu s textem uprostřed. Nejčastějšími pohádkami byly ty nejoblíbenější a nejvíce zlidovělé jako například „*Hrnečku vař!*“, „*O šípkové růžence*“, „*Perníková chaloupka*“, „*Panna Malena*“, „*O třech královcích*“, „*Dlouhý široký, bystrozraký*“ nebo třeba „*O Palečkovi*“, najdeme však mezi nimi i pohádky od Andersena. Některé z pohádek jsou upravené, popřípadě vymyšlené přímo jako reklama na některý Ottův výrobek, který je pak vyobrazený na zadní straně. Sem patří například pohádky „*O hodné Rozárce a zakletém princí*“, „*O černém městě*“, „*Dobrodružství mezi černochoy*“, „*O neposlušné princezně*“ a jiné.¹⁴² Pohádky byly vždy upraveny tak, aby délkou odpovídaly danému formátu. Na Slovensku vycházely „*Pověsti o slovenských hradech*“¹⁴³ také na dvojlistu s reklamou na poslední stránce. Zde byl na titulní straně zobrazen některý ze slovenských hradů (např. Strečno, Spiš, Hrad Čachtice, Orava, Beckov), pak následoval jeho stručný popis a historie.

Nejčastěji se na zadních stranách objevovala reklama na nejprodávanější Ottův prací prášek do vyvářky Otamýr, mýdlový prášek Omýr, nejběžnější Ottovo mýdlo rakovnické, zahuštěné mýdlo Mydlík a oblíbené mýdlo na mastné a jiné těžko vypratelné skvrny Mogul. Později po otevření kosmetického oddělení a parfumerie se začaly objevovat také reklamy na zubní pastu a ústní vodu Otanu, holicí mýdlo Rakon a pleťové krémy s názvem Otima. Stejně tak to bylo i s reklamou na jedlé tuky po otevření margarínky –

---

¹⁴⁰TAMTÉŽ

¹⁴¹ SOkA Rakovník, *Fond Otta František – osobní fond 1930 – 1939 (1959)*. Inventární číslo I - Materiál shromážděný původcem fondu. *Propagační materiál firmy, 1934 – 1936*, karton 1

¹⁴² Muzeum T. G. M. Knihovna a archiv muzea, *Ottovy reklamní pohádky*

¹⁴³ TAMTÉŽ

zde můžou být jmenovány jedlý tuk Jedlík, vhodný na smažení a margarín Otava vhodný do pokrmů a na chleba.¹⁴⁴

Velmi populární byla také „*Dobrodružství Ottáčka a Ráčka*“, které vycházely ve stejném formátu jako výše zmíněné pohádky. „Ottáček“ nebyl nic jiného nežli panáček, který vznikne otočením červeného nápisu „OTTA“ o 60 stupňů doprava a přimalováním obličejů do písmena „O“, Doprovázen byl na svých cestách červeným rakem „Ráčkem“. Tyto příběhy nesly názvy jako „*Ottáček a Ráček v Americe*“, „*Ottáček a Ráček na Slovensku*“, „*Ottáček a Ráček v Habeši*“, „*Ottáček a Ráček na blatech*“ nebo „*Ottáček a Ráček v Číně*“.

Stejně nebo alespoň podobné reklamy na pohádkových knížečkách používaly také některé další firmy té doby, například Dr. Oetker, Křivoklátské mýdlo bratří Tolmanů, Sedlecká továrna na mýdlo Josef Rejřů a spol., Hellada nebo továrny na mýdla v Praze – Michli a Kolíně.

1.11 Smrt

Mydlář, továrník a budovatel Rakovníka František Otta zemřel ve středu 25. května 1939 v půl druhé odpoledne ve svém domě na rakovnickém náměstí.¹⁴⁵ Krátce před tím 14. dubna oslavil svoje 91. narozeniny. Zpráva o úmrtí Františka Otty zasáhla celý Rakovník. „*S Františkem Ottou senioreem odešel kus starého a nového, důvěrně známého Rakovníka a nám tu teď bude tolik chybět.*“¹⁴⁶ Takto vyjádřil smutek všech rakovnických občanů Karel Mejstřík ve 22. čísle Rakovnických novin.

Dva dny po úmrtí, v pátek 27. května 1939, se objevily na zadní straně Rakovnických novin dvě úmrtní oznámení. První oznámení bylo od rodinných pozůstalých, tedy synů Aloise, Františka a Julia, dcery Františky, manželky

---

¹⁴⁴ SOkA Rakovník, *Fond František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/–1949)*. Inventární číslo III. Obchodní činnost. *Obaly a reklamní upoutávky výrobků*, karton 1

¹⁴⁵ SOkA Rakovník. *Fond František Otta a továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (1918/–1949)*. Inventární číslo II. - Materiál vztahující se k původci fondu. *Úmrtní oznámení*. 1939, karton 1

¹⁴⁶ MEJSTŘÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 1

vládního rady v. v., a manželky vdovy Františky Ottové.¹⁴⁷ Druhé oznámení nechaly vytvořit a otisknout zaměstnanci Ottovy továrny. Oznamují v něm, že zemřel jejich senioršéf, který jim byl vždy příkladem pracovitosti a píce, vzorným zaměstnavatelem a dobrým rádcem, takže jeho památka zůstane trvale a vděčně zachována v jejich srdcích.¹⁴⁸ Toto „zaměstnanecké úmrtní oznámení“ je potvrzením lásky a respektu, které si František Otta jako jejich zaměstnavatel vysloužil.

Pohřeb byl stanoven na sobotu 27. května 1939. Zúčastnili se ho významní průmyslníci, dělníci z Ottovy továrny a také zástupy rakovnických občanů. Jeho rozsah a počet zúčastněných jen ukazoval, kolik lidí se s rakovnickým továrníkem chtělo rozloučit a vzdát mu hold. Z významných osobností se pohřbu zúčastnili např. bývalý ministr František Ježek, starosta města Hradce Králové Josef Pilnáček se synem, starosta města Kostelce nad Labem František Zeyval, továrníci Jakub a Pavel Kadlecovi, předseda Jednoty mydlářů K. Kočí, zástupce společenstva mydlářů a voňavkářů J. Sedláček, ředitel Kubínek z firmy Františka Procházky, centrální ředitel Žalud z továrny Saponia, majitelé továrny na margarín bratři Bartoňovi, továrník F. Tolman z Křivoklátku, ředitel inž. K. Hineis, ředitel Semoskeyi, továrník inž. J. Vltavský, inž. Vl. Vltavský, redaktor J. Ziegloser a jiní.¹⁴⁹

Smuteční obřad se konal v kostele svatého Bartoloměje v Rakovníku na náměstí. Katafalk s rakví byl obložen záplavou květin a smutečních věnců a mnozí lidé se tísnili jak na každém možném místě uvnitř, tak venku před kostelem. Po skončení obřadu se za zpěvu rakovnického pěvecko – hudebního spolku Vítězslav Novák dal dlouhý průvod na pochod k místnímu hřbitovu. Průvod zahajovalo úřednictvo a dělnictvo z Ottovy firmy. Trasa průvodu vedla po severní straně náměstí, okolo domu, kde rodina Ottova žila. Zde se průvod na chvíli zastavil. Poté se v čele průvodu objevili výše jmenovaní cizí hosté. Nechyběli zde ani zástupci města Rakovníka a místních úřadů.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ *Úmrtní oznámení*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 21, s. 8

¹⁴⁸ *Úmrtní oznámení*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 21, s. 8

¹⁴⁹ MEJSTŘÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 1

¹⁵⁰ popsáno podle dobových fotografií (Zdroj: Muzeum TGM Rakovník)

Po té, co pohřební průvod dorazil na místní hřbitov, se nad továrníkovou rakví rozloučilo několik osobností. Jako první promluvil zaměstnanec Ottovy firmy Pavel Donát, který ve svém proslovu vyzdvihl Františkovu pracovitost a píli a rozloučil se s ním jménem všech jeho zaměstnanců. Za Svaz českých mydlářů promluvil továrník Josef Pilnáček z Hradce Králové, který vyzdvihl Františka jako vzor pro všechny české mydláře, a jemuž je český průmysl velmi zavázán. Starosta Kostelce nad Labem František Zeyval označil Františka Ottu za čestného občana a rodáka a vzpomněl na poslední Františkovu návštěvu v jeho rodném městě. Jako poslední promluvil Jan Renner za Musejní okrašlovací spolek, kde byl František Otta čestným členem.¹⁵¹

Smuteční akt uzavřel rakovnický děkan P. Fr. Vybíral a Pěvecko – hudební spolek Vítězslav Novák, který zazpíval Foerstrův sbor „Z osudu rukou“ a pak také národní hymnu. Pohřben byl do rodinné hrobky na místním hřbitově U Svaté Trojice, která se nachází blízko hřbitovní zdi a dřevěné zvonice.¹⁵² Hrobku zdobí busta Františka Otty seniora, kterou vytvořil sochař Josef Fojtík¹⁵³, rodák ze Žďáru nedaleko Rakovníka, jež je autorem několika dalších bust a pomníků v Rakovníku.

---

¹⁵¹ MEJSTŘÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnické noviny. roč. 10, 1939, č. 22, s. 2

¹⁵² TAMTÉŽ

¹⁵³ HARTL, R.: Rakovnické hlavy I. Zikmund Winter, Václav Rabas, bratři Burianové, František Otta, Sixt z Ottersdorfu a další. Průvodce tematickou procházkou Rakovníkem k bustám a portrétním reliéfům významných osobností. Rakovník: Svazek měst a obcí Rakovnicka, 2007. [online]. [cit. 2. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.mas-rakovnicko.cz/modules/file_storage/download.php?file=0977e111%7C72>

2. Továrna po smrti svého zakladatele

Senioršéf František Otta, jak ho zaměstnanci i mnozí Rakovničané nazývali, zemřel za protektorátu v květnu 1939. Již o rok dříve přišla firma o několik zaměstnanců, kteří museli narukovat do československé armády poté, co byla vyhlášena mobilizace na obranu republiky. Za následující německé okupace se ryze česká a prosperující Ottova továrna, která Němcům dělala starosti již v předchozích letech, stala terčem německých machinací a zlovůle. *„Firmu si vyhlédl šéf SD a Gestapa na Kladně SS Sturmführer Rosstock a nevybíravým způsobem vyvíjel nátlak, aby byl vzat do firmy jeho přítel Fick, navíc s 55 % účastí. Fick se měl stát ředitelem, bratři Ottové měli být zatčeni a odpraveni. Zázrakem a obratným manévrováním se však podařilo, že nebyl do firmy až do konce války dosazen ani jeden Němec a češství firmy zůstalo uhájeno.“*¹⁵⁴

S válkou přišel samozřejmě také nedostatek surovin. Na všem se muselo šetřit. Začaly se vyrábět prací prášky s nízkým obsahem mýdla, do mýdel se přidával kaolin a margarínu se vyráběl pouze jeden druh. Říšská vláda zavedla pro nedostatkové suroviny přísně kontrolované hospodářství a to platilo také v Ottově závodě. *„Každý měsíc prováděli vedoucí provozu ing. Josef Šimon a jeho zástupce ing. Josef Žalský a dva úředníci z Tukosvazu z Prahy inventury, protože ručili za správné hospodaření s tuky. Při tom začali zjišťovat manka“*¹⁵⁵ Lidem samozřejmě chyběly tuky i margarín a proto se začaly zásoby ztrácet. Na konci války, v roce 1945 činilo manko téměř deset vagonů margarínu.

Konec války vítali všichni radostně a v očekávání zlepšení pracovních podmínek. Bratři Ottové plánovali další rozšiřování podniku, které však již nezrealizovali. V roce 1945 totiž prezident Beneš vydal tzv. Benešovy dekrety, z nichž dekret č. 101/1945 Sb. částka: 47, tedy Dekret prezidenta o znárodnění

---

¹⁵⁴ EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Otty*. Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001, s. 114

¹⁵⁵ TAMTÉŽ

některých podniků průmyslu potravinářského¹⁵⁶ se měl týkat přímo Ottova závodu v Rakovníku. A to přesto, že ve znění tohoto dekretu stojí, že znárodnění mají podléhat jen podniky, ve kterých přesáhl průměrný počet zaměstnanců za roky 1938 až 1940 číslo 150¹⁵⁷, což rakovnická výrobná jedlých tuků nesplňovala. Majitelé továrny se proti tomuto rozhodnutí vyjádřili ve svém prohlášení a opakovaně se snažili upozornit na tuto skutečnost, ale všechny pokusy vyzněly naprázdno. Nakonec jim byl do firmy zakázán vstup a na celý podnik byla uvalena státní správa.

Vyhláškou ministra výživy ze dne 9. ledna 1946 byla Ottova továrna na mýdla a jedlé tuky znárodněna a další vyhláškou ze dne 31. srpna 1946 o zřízení národního podniku průmyslu tukového začleněna do československých tukových závodů s ústředním ředitelstvím v Praze.¹⁵⁸ Touto vyhláškou došlo také ke změně v názvu podniku z původního „František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník“ na nový „Rakovnický tukový závod, národní podnik“. Tento nový název ukazuje, že podnětem pro znárodnění byla právě Ottova margarínka, dokončená v roce 1934 a vybavená nejmodernějším zařízením. Protože však v zemi stále platilo přídělové hospodářství, nemohla margarínka fungovat v plném provozu a proto byla nově zavedena výroba umělého medu.¹⁵⁹

Pokud dosud existovaly nějaké naděje na to, že by bratři Ottové mohli svůj podnik dostat zpět, byly definitivně ukončeny vydáním zákona ze dne 28. 4. 1948 (zákon 115/1948 Sb. O znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru¹⁶⁰), kterým byl podnik znárodněn definitivně. Znárodněny byly kromě objektů patřících přímo k továrně i ostatní budovy, které neměly s továrním komplexem nic

---

¹⁵⁶ Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše (Benešovy dekrety). [online] [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>>

¹⁵⁷ *Zákony pro lidi.cz. Sbírka zákonů ČR.* [online] [cit. 16. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-101#oddil1>>

¹⁵⁸ *Sborník okresu Rakovník.* Rakovník: Okresní národní výbor, s. 50

¹⁵⁹ TAMTÉŽ

¹⁶⁰ *Zákony pro lidi.cz. Sbírka zákonů ČR.* [online] [cit. 16. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-115#c11>>

společného. Znárodněna byla také firemní ochranná značka, kterou továrna (od roku 1949 s názvem Rakona) používala až do roku 1991.

Výroba v novém národním podniku byla zmodernizována a zautomatizována. Byly vybudovány nové provozy s automatickými linkami, které byly schopné naplnit za hodinu až 20 000 skládaček pracími prostředky. Zavedena byla také výroba nových pracích a čisticích prostředků na základě saponátů, jejichž byla Rakona největším výrobcem v republice. Celkově vyráběla Rakona asi 70% všech čisticích výrobků na československém trhu.¹⁶¹

V roce 1991 byla Rakona privatizována a prodána velkému nadnárodnímu koncernu Procter & Gamble. Na firmu sice vznesli nárok Ottovi potomci, ale protože vláda při privatizaci pohlížela na továrnu jako na majetek znárodněný již v roce 1946, tedy bez nároku na jakoukoliv náhradu, byla firma prodána. Dne 4. září 1991 po schválení privatizačního projektu vládou odkoupila firma Procter & Gamble od vlády stoprocentní podíl a vznikla firma s novým názvem Procter & Gamble – Rakona¹⁶², která v Rakovníku funguje dodnes a je jedním z největších rakovnických zaměstnavatelů.

Ottovi bratři a jejich rodiny přišli po znárodnění podniku i o veškerý ostatní majetek. Po celoživotní práci pro rodinný podnik se z nich stali dělníci, skladníci nebo topiči v cizích továrnách, kteří ke konci života živořili při minimálních penzích a na konci společenského žebříčku. Politického útlaku nezůstaly ušetřeny ani jejich děti. Syn Ing. Františka Otty rovněž František byl v roce 1951 státním soudem odsouzen na 13 let vězení. Trest si odpykával v kladenských dolech a v příbramských uranových dolech. Propuštěn byl po devíti letech. Po pokusu o útěk přes hranice s rodinou byl roku 1966 opět zatčen, ženě Edě a dceři Mie se podařilo uprchnout a usadit se v Kanadě. Po propuštění v roce 1967 se jemu a synovi nakonec podařilo prchnout a dostat se do Kanady za zbytkem rodiny. Rodina se usadila v Torrontu, kde se František začal věnovat práci pro obnovený Klub politických vězňů K-231 a zasloužil se

---

¹⁶¹ *100 let národního podniku RAKONA RAKOVNÍK*. [film]. Krátký film Praha 1975. Filmové laboratoře Barrandov 1975. [online] [cit. 18. 7. 2015]. Dostupné z: <www.youtube.com>

¹⁶² SCHISGALL, O.: *Pohled zaměřený do budoucnosti. Příběh firmy Procter & Gamble*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994, s. 268

o vybudování prvního památníku na paměť obětem komunismu v Masaryktownu ve Scarborough.¹⁶³

---

¹⁶³ *Za Františkem Ottou*. Rakovnícko, 7. 11. 1995, roč. 3, č. 45, s. 3.

3. František Otta jako veřejný činitel Rakovníka

Jak vyplývá z předchozích kapitol, byl František za svého života velice pilný, pracovitý a zaměstnaný člověk, který se nerad nudil. Kromě práce v továrně a osobního života, byl součástí jeho osobnosti také člověk, který se zajímá o obecní a kulturní záležitosti města Rakovníka. Jako důkaz poslouží následující podkapitoly, ve kterých je František Otta přiblížen coby městský zastupitel, městský starosta a člen Muzejního a Okrašlovacího spolku města Rakovníka.

3.1 František Otta v městském zastupitelstvu

Po příchodu Františka Otty do Rakovníka roku 1875 byl rakovnickým starostou od roku 1874 Jan Heinz. Ten působil jako starosta do roku 1883.¹⁶⁴ Po něm do roku 1893 působil jako starosta Otoman Zákon. Právě za jeho starostenství byl roku 1892 zvolen František Otta do městského zastupitelstva a od této doby byl pro svoji poctivost a čestnost volen pravidelně. Po rezignaci Otomara Zákona na post starosty roku 1893 se stal novým starostou Josef Čermák, první radní a majitel místního cukrovaru.¹⁶⁵

V červenci roku 1895 probíhaly v Rakovníku nové obecní volby, ve kterých byl František Otta opět zvolen městským zastupitelem. Svoji činnost zahájilo nově zvolené městské zastupitelstvo slavnostním způsobem 16. června. Spolu s ním byli do rakovnického zastupitelstva zvoleni: „Brok Karel, Bretšnejdr Josef, Čermák Alois, dr. Černý Jan, Donda František, dr. Frankenstein Emil, Hampel Jan, ředitel cukrovaru, Herold Bohuslav, Herold Ferdinand, Hoffman Mikuláš, ředitel školy reálné, Hübšman Val., notář Klatovský František, Láska Gustav, Linhart Jan, dr. Musil, Náměstek František, Ryba František, Topinka Karel, Toužimský František, sládek, Vaska

---

¹⁶⁴ LEVÝ, František. *Dějiny královského města Rakovníka*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2010, s. 449

¹⁶⁵ TAMTÉŽ

Antonín, Vlček Václav, ředitel šamotky.¹⁶⁶ Schůze městského zastupitelstva probíhaly podobně, jak je zvykem dnes. Schůzi svolával starosta nebo jeho náměstek a při této příležitosti byly tištěny také pozvánky. Na schůzích se řešily záležitosti města, jako například projednávání městského rozpočtu, vodovod, zřízení ústředního topení v chlapecké škole, výběrové řízení na místo městského stavebního úředníka, žádost policejních strážníků na pravidelnou dovolenou, žádosti na přiznání domovského práva a mnoho dalších.¹⁶⁷

Další obecní volby se konaly roku 1899 a František Otta byl opět zvolen. V době, kdy František Otta vykonával funkci rakovnického staršího rady, se městskému zastupitelstvu povedl přešlap, o kterém se psalo i v dobovém tisku. V listopadu 1906 byly městskému zastupitelstvu předloženy účty za rok 1905. Na rok 1906 nebyl shledán žádný schodek, účty byly řádně prozkoumány a městské zastupitelstvo je schválilo. V roce 1908 však městské zastupitelstvo přišlo na jedné schůzi s návrhem na schválení půjčky 15000 korun k uhrazení schodku za obecní účty za rok 1905. Tento schodek však nebyl zanesen v rozpočtech na roky 1906 ani 1907. Je tedy zřejmé, že účty za rok 1905 předložené v listopadu 1906 správné nebyly a autor článku v časopise Svoboda doufá, že si tohoto případu všimne zemský výbor král. Českého v Praze.¹⁶⁸ Na další schůzi městského zastupitelstva z 18. května 1908 se tato záležitost řešila po dotazu pana Musila na pana starostu Čermáka. Ten vše zastupitelstvu vysvětlil a uvedl na pravou míru. V roce 1905 a 1906 rozpočet překročen byl a to hned o více jak 35000, což bylo uvedeno v zápisu. Zpráva v tisku tak byla pravdivá jen zčásti, jak tomu v tisku bývá mnohdy i dnes.

V roce 1910 probíhala další aféra, tentokrát pana rady Černohorského, který byl obviněn z toho, že zneužívá svého úřadu k vlastnímu prospěchu a rozběhlo se zdlouhavé vyšetřování, které nakonec dokázalo, že šlo jen o pomluvu a

---

¹⁶⁶ HOVORKA, František, MALEC, Ferdinand a ČERNÝ, Jan, ed. *Rakovnické paměti 19. století: edice vyprávěcích pramenů*. Vyd. 1. V Praze: Státní oblastní archiv - Státní okresní archiv Rakovník, 2010, s. 382

¹⁶⁷ SOKA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník*, Inventární číslo 411, *Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913*

¹⁶⁸ Svoboda, *Časopis strany sociálně demokratické*, roč. 18, č. 34, 26. 4. 1908, s. 6

snahu pana Černohorského očernit. Tato aféra však Františka Ottu tak znechutila, že se rozhodl rezignovat na svůj post městského radního.¹⁶⁹

3.2 František Otta rakovnickým starostou

Josef Čermák byl starostou do roku 1910. Za nového starostu města byl ve volbách roku 1910 zvolen František Otta¹⁷⁰. Novými členy městské rady byli Antonín Vaska, Emil Štros, Petr Celst. Donda, František Ryba, Vilém Reiser, Karel Schleyder, Antonín Urban a Josef Zpěváček.¹⁷¹ Protože v této době ještě vedl František Otta svoji firmu, byl velmi vytížený a nemohl se zúčastňovat každé schůze městského zastupitelstva. Také je pravda, že tuto svoji funkci neměl příliš v lásce a proto se jí nikdy nevěnoval s takovým zápalem, jako své práci v továrně. Na radnici po odchodu starosty Čermáka panovaly neustálé rozmlísky a rozepře.

Již za úřadování předchozího starosty Čermáka prosakovaly na veřejnost zprávy, které kritizovaly jeho hospodaření s obecními penězi, obviňovaly ho z krytí nepořádků na radnici a z toho, že Rakovník zavedl do velkých dluhů. Nejvíce kritizovanou osobou byl rakovnický důchodní Nonfried. Ihned po zvolení nového starosty Otty bylo rozhodnuto o tom, že se provede revize účtů za předešlý rok. Revize objevila schodek, na jehož pokrytí poskytl důchodní Nonfried starostovi sumu 50 000 Korun. Další zkoumání ale ukázalo, že bude potřeba revize účtů ještě z doby, než byl Čermák zvolen starostou. František Otta po tomto zjištění okamžitě suspendoval Nonfrieda z pozice důchodního a pozastavil mu plat. Ten souhlasil a zažádal si ihned o dovolenou pro nemoc, čemuž bylo vyhověno. Počátkem srpna revize objevila další důkazy o zpronevěře a Nonfried byl vyzván, aby se dostavil k vysvětlení. Ten však mezitím odjel do Prahy, a proto k němu musel být vyslán jeden člen zastupitelstva s písemným vyzváním. Nonfried udal, že je v Praze v lékařském ošetřování, musí mít klidový režim, a proto se nemůže do Rakovníka dostavit. Navrhl, že vysvětlení rád pošle písemně. Na radu policejního ředitelství bylo

---

¹⁶⁹ SOkA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319–1945 (1962)*. Inventární číslo 546. Kronika města 1836 – 1962, s. 203

¹⁷⁰ tamtéž, s. 204

¹⁷¹ SOkA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945 (1962)*. Inventární číslo 411. *Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913*

na Nonfrieda nakonec učiněno udání a byl zatčen. Revize nakonec odhalila zpronevěru okolo 10 000 Korun, z čehož fámy udělaly desetinásobek a aféra nabírala na obrátkách. Důchodní Nonfried byl nakonec zatčen a držen ve vazbě, ze které byl ale po třech měsících propuštěn pro nervovou chorobu, poté co se zavázal, že uhradí zjištěné částky. Revize nakonec trvala devět měsíců a prověřila období 25 let. Zjištěna byla zpronevěra celkem 149 000 Korun, z čehož ovšem „pouhých“ 7500 Korun vzniklo za úřadování starosty Čermáka.¹⁷² Na závěr celé této kauzy byla vytvořena komise pro posouzení viny důchodního Nonfrieda. Komisi předsedal starosta František Otta. Bylo navrženo, aby byl Nonfried definitivně zbaven své funkce i penze. Ten se odvolal k zemskému výboru, který jeho stížnost na rozhodnutí komise odmítl.¹⁷³

Není divu, že v tomto prostředí František Otta jen nerad pracoval. Proto místo něj jeho funkci často vykonával úřadující člen městské rady, náměstek Antonín Vaska. Když mu to ale práce dovolila, zúčastnil se František každé schůze.

Za svého starostenství se František Otta zasloužil například o vyčištění Nového rybníka, prodej staré příliš nevynášející cihelny panu Šmídovi, přijetí návrhu na zřízení dvouleté obchodní školy, poskytnutí finančního příspěvku na výstavbu tělocvičny Sokola v Rakovníku a prosadil, aby na podporu městského muzea, založeného v roce 1895, byl založen Musejní spolek, který pak sám všestranně podporoval a byl jeho mnoholetým členem a předsedou. Neustálé neshody na radnici pokračovaly a vše vyvrcholilo tím, že František rezignoval na post rakovnického starosty. Na schůzi konané dne 4. ledna 1912 předložil ke čtení tento dopis o své rezignaci. *„Slavná městská rado! Při včerejší volbě člena okresní školní rady shledal jsem, že již nepožívám plné důvěry slavného obecního zastupitelství. Není mi možno za okolností, jak se utvářely úřad starosty města Rakovníka nadále zastávati, a proto resignuji na čestný úřad*

---

¹⁷² SOkA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945 (1962)*. Inventární číslo 546. *Kronika města 1836 - 1962*, s. 206

¹⁷³ TAMTÉŽ, S. 207

*tento, jakož i na veškeré s tím spojené funkce. Dne 24. prosince 1911.*¹⁷⁴ Záminkou k rezignaci mu tedy byla volba zástupce města do okresní školní rady. Až doposud býval zástupcem města volen vždy starosta města. Místo starosty Františka Otty byl ale tentokrát zvolen Emil Štros. Městská rada se usnesla, že jeho rezignaci nepřijme a požádá starostu, zda by ji nechtěl vzít zpět. František Otta však trval na svém stanovisku a také dodal, že už ani jeho zdravotní stav nedovoluje, aby se k práci v továrně ještě věnoval starostenskému úřadu a povinnostem s ním spojeným.

Touto svojí rezignací František Otta jen dokázal, že mu příliš nezáleželo na starostenské hodnosti, která mu nikdy nepřirostla k srdci. Starostou byl zvolen po dlouhých volebních bojích mezi zástupci strany měšťanské a stran dělnických, navíc v době, kdy vypluly na povrch Černohorského a Nonfriedova aféra, které očernili městské zastupitelstvo.

Po Františku Ottovi byl novým starostou zvolen přednosta topíren státních drah Ing. Karel Schleyder, až fanatický stoupenec strany národních socialistů.¹⁷⁵ Situace na radnici se neuklidnila ani po volbě nového starosty, naopak docházelo teď k bojům mezi zastánci starosty, zastánci bývalé obecní správy a sociálními demokraty. Následkem neustálých rozporů a hádek byla rezignace dalších členů obecní správy – prof. Antonína Lhoty, Dr. Reiserera, Vasky a lékárníka B. Vlčka.¹⁷⁶

3.3 Činnost v Musejním spolku

Již od roku 1895 probíhaly debaty o založení městského muzea v Rakovníku. V tomto roce se v Praze konala národopisná výstava československá a Rakovník se na ni připravoval sběrem nejrůznějších dokumentů o historii tohoto regionu. V souvislosti s tímto již sesbíraným materiálem pak skutečně vzniklo městské (později okresní) muzeum v Rakovníku, kterému byly vyhrazeny prostory v budově chlapecké školy. Slavnostně bylo muzeum otevřeno u příležitosti oslav 100. narozenin Františka

---

¹⁷⁴ SOkA Rakovník, *Fond Archiv města Rakovník 1319 – 1945 /1962*). Inventární číslo 411. *Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913*, s. 238-239

¹⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 213

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 214

Palackého 24. 7. 1898.¹⁷⁷ Se vznikem rakovnického muzea je spojeno jméno profesora rakovnické reálky Františka Krause, který zařídil prostory v budově chlapecké školy a z vlastní iniciativy začal uspořádat veškeré materiály z předchozích rakovnických krajinských výstav, které předcházely té národopisné pražské.¹⁷⁸

Krátce po vzniku muzea se však jeho vývoj opět pozastavil. Jeho „tvůrce“ František Kraus odešel z Rakovníka a muzea se neměl kdo ujmout. Zůstalo tak nějakou dobu opuštěné. V roce 1904 bylo jeho vedení svěřeno učiteli místní chlapecké měšťanské školy Janu Rennerovi. Ten se tohoto úkolu zhostil s velkým elánem a snažil se vyřešit situaci s vedením muzea. Na jeho podnět byl tedy počátkem listopadu 1910, již za starostenství Františka Otty, zřízen muzejní výbor, který měl na starosti záležitosti muzea. Za členy tohoto výboru byli zvoleni inženýr Jan Michálek, profesor rakovnické reálky Jan Soukup, učitelé Jan Renner a Václav Trejbal a starostův náměstek Antonín Vaska. Tento výbor byl však až příliš závislý na městské samosprávě a zcela nevyhovoval potřebám muzea.¹⁷⁹

Na první schůzi tohoto výboru přišli inženýr Michálek a Jan Soukup s návrhem zřídit muzejní spolek pro Rakovník a ostatní politický okres, který by pečoval o městské muzeum a podporoval jeho zájmy. Měl se také více zaměřit na rakovnické občany a probouzet v nich zájem o místní památky a historii. Do příští schůze byli navrhovatelé pověřeni vytvořením stanov pro tento spolek. Ty byly na následující schůzi 24. listopadu předneseny Janem Rennerem a byly po debatě přítomných členů přijaty. Zřízení nového Musejního spolku dle přijatých stanov bylo svěřeno členům výboru a starostovi Rakovníka Františku Ottovi.

Ustavující schůze byla svolána na 12. února roku 1911 do dívčí školy v Rakovníku. Zahájil ji starosta František Otta, na návrh Jana Rennera se

---

¹⁷⁷ Stránky Muzea T. G. M, [online]. [cit. 2. 7. 2015]. Dostupné z:

<<http://www.muzeumtgm.cz/cz/rakovnik/HISTORIE-MUZEA-T-G-M-RAKOVNIK>>

¹⁷⁸ SOkA Rakovník. *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. Smitka Luboš. *Inventář*. Rakovník, 2010

¹⁷⁹ SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. I. 1911 – 1926. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

následně volil předseda, místopředseda a zapisovatel této schůze. Předsedou byl tedy zvolen František Otta, místopředsedou Jan Michálek a zapisovatelem Václav Fišer.¹⁸⁰ Předmětem schůze byly opět stanovy, které byly předčítány, a bylo debatováno o každém odstavci. Následně pan profesor Soukup navrhl, aby byly ještě zkontrolovány po stránce jazykové. Schůze se také věnovala debatě o výši příspěvků zakládajících členů. Nakonec se členové shodli na jednorázovém příspěvku 100 Korun na návrh okresního tajemníka Nováka. Výše příspěvků mezi členy činnými a čestnými měla být do budoucna rozlišována. Do správy muzea měli být na návrh tajemníka Nováka zvoleni dva členové. Pro veškeré úpravy stanov a zřízení spolku bylo ještě zvoleno zřizovací komitě, jehož členy byli zvoleni Jan Michálek, profesor Soukup, učitel Trejbal, učitel Renner a starosta František Otta.

Císařské král. místodržitelství v království Českém dne 14. března 1911 zaslalo starostovi Františku Ottovi list povolující vytvoření Musejního spolku v Rakovníku podle zaslaných stanov.¹⁸¹ Přesné jméno spolku znělo „*Musejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického se sídlem v Rakovníku*“.¹⁸² Zřizovací komitě svolalo na 9. dubna 1911 ustavující valnou hromadu Musejního spolku pro královské město Rakovník a politický okres rakovnický do budovy dívčí školy v Rakovníku. Svolána byla z důvodu, že stanovy, které byly přijaty na předešlé schůzi, lze považovat za přijaté podle podle § 7 spol. zákona č. 134 z roku 1867¹⁸³, jelikož uplynul již měsíc od doby, co byly stanovy podány ke schválení a za tuto dobu nebyly vzneseny žádné námítky. Od této schůze tvořilo Musejní spolek celkem 20 členů (1 člen zakládající, 10 členů přispívajících a 9 členů činných). Proběhla také volba výboru Musejního spolku, do něhož byli navrženi pan František Pánek, František Otta, Jan Michálek, Ferdinand Soukup, Jan Soukup, Jan Renner,

---

¹⁸⁰ SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. I. 1911 – 1926. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

¹⁸¹ TAMTÉŽ, *Povolovací list Cís. král. místodržitelství v království Českém*

¹⁸² SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. IV. *Stanovy Musejního spolku v král. městě Rakovníku 1911*

¹⁸³ Zákon ze dne 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím; § 7 – *Nebyl-li spolek v této lhůtě zakázán aneb, proneslo-li se řízení zemské již dříve, že spolku nezakazuje, tedy může spolek vejíti ve skutek*. [online]. [cit. 12. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>>

Kamila Spalová, Václav Trejbal a Antonín Truhlář. Jako revizoři spolkových účtů byli jmenováni Jan Putna a Antonín Vaska. Za členy kuratoria městského muzea byli zvoleni předseda a jednatel Musejního spolku – předseda inženýr Jan Michálek a jednatel Jan Renner byli zvoleni na první výborové schůzi konané ihned po ukončení valné hromady.¹⁸⁴

Účelem Musejního spolku podle jeho stanov bylo rozšiřovat a pečovat o zájmy muzea v Rakovníku, pátrat po historických památkách všech dob ve zdejších okolí, stejně jako nejrůznějších objektech přírodovědeckých, které byly pak vystavovány v městském muzeu.¹⁸⁵ „*Naší povinností jest zachraňovati seč síly stačí veškery památky, vížící nás k zemřelým pradědům, jichž následovníci na národa roli dědičné jsme my. Nezachráníme – li po předcích to, co dosud zbylo – ona nejnápadnější svědectví naší svéráznosti národní – čím medle dokážeme svým nepřátelům svoje práva?*“¹⁸⁶ Takto shrnul činnost vznikajícího Musejního spolku starosta František Otta za městský musejní výbor. V rámci těchto povinností probíhaly archeologické vykopávky na nedalekém Hlavačově, v Lubné a Chrástanech. Další chvályhodnou akcí spolku byly snahy o záchranu hradu Krakovce, záchranu sgrafit na jednom z rakovnických domů a lepší umístění ochozu z Vysoké brány v Rakovníku. Spolek také pořádal nejrůznější přednášky a besedy a pro informování společnosti o své činnosti založil svůj vlastní časopis s názvem Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického, jehož první číslo vyšlo již v roce 1912 a téměř celé bylo sestaveno Janem Rennerem.¹⁸⁷ Časopis byl obvykle o rozsahu 80 – 150 stran a se stal velmi oblíbeným a žádaným. Byl zasílán mnoha muzeím, společnostem, spolkům, obcím a školám¹⁸⁸ (např. Muzeum v Pelhřimově, v Klatovech,

---

¹⁸⁴ SOkA Rakovník, *Fond Musejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. I. 1911 – 1926. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

¹⁸⁵ SOkA Rakovník, *Fond Musejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. IV. *Stanovy Musejního spolku v král. městě Rakovníku, 1911*

¹⁸⁶ SOkA Rakovník, *Fond Musejní spolek Rakovník 1911 - 1955*, I. 1911 – 1926. *Zápisy ze schůzí a valných hromad, Pozvánka ke schůzi konané dne 12. února 1912*

¹⁸⁷ *Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a polit. okresu rakovnického*. Rakovník: Musejní spolek, č. I, 1912

¹⁸⁸ MEJSTŘÍK, K: *Třicet let muzejního spolku v Rakovníku*. Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1940, č. 30, s. 8

městské historické muzeum v Plzni, Zemský archiv český aj.).¹⁸⁹ Muzejní spolek zasloužil také o to, že vyšla v knižní podobě řada zásadních regionálních publikací. Největším počinem bylo zřejmě vydání díla amatérského historika Václava Kočky *Dějiny Rakovnicka*, které v letech 1936 – 1939 vycházelo v sešitové podobě. Sám továrník a v této době také předseda Musejního spolku František Otta poskytl na jeho realizaci částku 20 000 korun.¹⁹⁰

Protože spolek nebyl výdělečně činný, spoléhal se právě na peněžní dary některých přispěvatelů a na členské příspěvky. První a nejvyšší částku poskytl spolku tehdejší vlastník rakovnické šamotové továrny kníže Jan Lichtenstein, který daroval 1000 korun. Další peníze pak přišly od okresních výborů v Křivoklátě a v Rakovníku. Štědrým podporovatelem spolkových snah se stala také Rakovnická spořitelna. Ta přispívala na činnost spolku pravidelně každý rok. Finanční prostředky ale poskytovali také jednotlivci, instituce a firmy (například ministerstvo školství a národní osvěty, rakovnické městské zastupitelstvo, okresní hospodářská záložna v Rakovníku, majitelé uhelných dolů Rosenbaum a Weigner nebo F. Šmíd a také František Otta).

Inženýr Jan Michálek byl předsedou spolku do roku 1924, poté, co zemřel, byl na jeho místo zvolen Jan Soukup, který spolek vedl až do roku 1933. Místopředsedou mu byl František Otta a jednatelem Jan Renner. V tomto složení se spolek zasadil o vydání první umělecky upravené a v Rakovníku vydané knihy, kterou sepsal Jan Renner – „*Knih černých královského města Rakovníka*“.¹⁹¹ František Otta a F. Ulrych opatřili inzerci pro vydání dalšího díla „Průvodce po Rakovníku“, které vyšlo za pomoci Klubu turistů. Projednávala se oprava hradu Krakovce, na jehož opravu bylo již vybráno 51 000 korun.

---

¹⁸⁹ SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. I., II., III., 1911 - 1952. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

¹⁹⁰ SOkA Rakovník. *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. Smitka Luboš. *Inventář*. Rakovník 2010

¹⁹¹ SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*. II., 1926 - 1938. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

24. března 1933 se konala mimořádná schůze. Předsedal jí František Otta, který oznámil, že zemřel dosavadní předseda Jan Soukup. Od té doby zastával místo předsedy František Otta až do 24. 3. 1934, kdy byl zvolen jeho předsedou. Místopředsedou se stal profesor Koníček, jednatelem Jan Renner.¹⁹² Téhož roku vstoupil do Musejního spolku také syn Františka Otty – Alois. Roku 1935 probíhala opět volba nového předsedy spolku, kterou jednomyslně vyhrál František Otta. V tomto roce se také muzeum přestěhovalo z Petrovcovy vily (č. p. 74 II), ve které sídlilo od roku 1919, kdy jej městskému muzeu odkázal zesnulý pan Jaroslav Petrovec¹⁹³, do nové budovy staré pošty (č. p. 1) u Pražské brány, ve které sídlí dodnes.

V roce 1936 byl František Otta stejně jako před ním Dr. Zikmund Winter, inženýr Jan Michálek, Jan Renner, Bohuslav Herold, Čeněk Vaněček a Jan Soukup jmenován čestným členem Musejního spolku královského města Rakovníka za jeho zásluhy o rozvoj tohoto spolku.¹⁹⁴ František Otta zastával post předsedy spolku ještě v následujících letech, i když mu jeho zdravotní stav již nedovoloval zúčastňovat se schůzí. Povinnost vést schůze spolku za něj proto vykonával místopředseda J. Koníček a v roce 1939 Karel Veselý. Na Karla Veselého připadlo také vedení schůze, která se konala 10. června 1939, tedy již po smrti Františka Otty. Veselý ocenil zesnulého jako člověka vynikajících kvalit a vzpomněl jeho zásluh nejen o spolek ale i o město vůbec.¹⁹⁵ Po Františku Ottovi se stala předsedkyní Musejního spolku odborná učitelka Kamila Spalová, která spolek vedla až do roku 1953. Dva roky nato Musejní spolek zanikl.

---

¹⁹² SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 – 1955*, II., 1926 - 1938. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

¹⁹³ SPALOVÁ, Kamila: *Deset let trvání Muzejního spolku*. Věstník Muzejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1920, č. 10, s. 5

¹⁹⁴ MEJSTŘÍK, K.: *Třicet let muzejního spolku v Rakovníku*. Věstník Muzejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1940, č. 30, s. 16

¹⁹⁵ SOkA Rakovník, *Fond Muzejní spolek Rakovník 1911 - 1955*, III., 1938 - 1952. *Zápisy ze schůzí a valných hromad*

3.4 Činnost v Okrašlovacím spolku

„K nemalému počtu spolků, jejichž sídlo a působnost jest při městě, připojil se r. 1879 velmi potřebný spolek štěpařský či okrašlovací, jenž podporován jsa obcí a okresním zastupitelstvem, pečuje chvalně o zvelebení města a okolí“¹⁹⁶ Inspirací pro založení takového spolku bylo množství již existujících podobných spolků v ostatních českých městech. Cílem tohoto nového uskupení bylo, jak je již výše zmíněno, samostatně i se spoluprací s místní samosprávou rozvíjet potřebnou činnost ke zvelebení a úpravě města, ale také k šíření zájmu o pěstování stromů a o jejich ošetřování. Sdružení neslo původně název „Spolek pro okrášlení města Rakovníka s okolím a pro ochranu ptactva“ a byl ustaven valné hromadě, která se konala 17. října 1886 za účasti 26 členů.¹⁹⁷ Den na to 18. října 1886 se konala výborová schůze, na které byli zvoleni první funkcionáři. Prvním předsedou spolku se stal již zmiňovaný rakovnický starosta Otomar Zákon, místopředsedou Josef Čermák, majitel místního cukrovaru a jednatelem ředitel místní zemědělské školy Jan Tomeš.

Protože stál v čele spolku starosta města Rakovníka, dařilo se mu od počátku zapojovat do jeho činnosti řadu významných regionálních osobností a tím lépe prosazovat mnohé zajímavé záměry. Prvním velkým projektem Okrašlovacího spolku bylo zasazení se o vytvoření parku v Rakovníku Na Spravedlnosti, pro který město odkoupilo pozemek od paní Junové za 400 zl a kde byly vysázeny stromy.¹⁹⁸ Na konci 19. století se Okrašlovací spolek podílel ještě na dalších úpravách různých částí města. Podílel se na založení sadů pod kostelem sv. Bartoloměje a jednal o úpravě rokle u kostela Nejsvětější Trojice, podílel se na zřízení chodníku ve středu Husova náměstí, zasazoval se o opravu tamního Mariánského sloupu nebo hradebních zdí. Nejvýraznější a nejvíce diskutovanou změnou bylo jistě vysázení lipové aleje na rakovnickém náměstí

---

¹⁹⁶ LEVÝ, F. *Dějiny královského města Rakovníka*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2010, s 486

¹⁹⁷ SOkA Rakovník, *Fond Okrašlovací spolek Rakovník 1886 - 1955*, 1, 1886-1921, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad*

¹⁹⁸ HOVORKA, František, MALEC, Ferdinand a ČERNÝ, Jan, ed. *Rakovnické paměti 19. století: edice vyprávěcích pramenů*. Vyd. 1. V Praze: Státní oblastní archiv - Státní okresní archiv Rakovník, 2010, s. 366

(lípy byly později vyměněny za jilmy). Okrašlovací spolek se však nestaral pouze o městskou zeleň a její údržbu, ale angažoval i v dalších záležitostech města. Díky jeho aktivitě byla rakovnická městská samospráva přesvědčena k novému pojmenování ulic. V 90. letech 19. století došlo v Okrašlovacím spolku již k prvním změnám. Jednatele Tomeše nahradil profesor Augustin Hlaváček a v roce 1895 byl předsedou spolku zvolen nový starosta města Rakovníka Josef Čermák. Otomar Zákon začal vykonávat funkci místopředsedy.¹⁹⁹ V následujícím období, na počátku 20. století bylo nejzásadnějším projektem ve spolkové historii rozšíření městského parku (dnešních Čermákových sadů) od sokolovny směrem k Lexově vile.

Se začátkem 20. století se aktivní činnost spolku poměrně zastavila. Další valná hromada se konala dokonce až po devíti letech. Svolána byla na 24. února 1911 a bylo na ní velmi rušno a hlučno. Nejen v městském zastupitelstvu, ale i zde ve vedení Okrašlovacího spolku čelil starosta Čermák obvinění, že spolek řídí ne hospodárně, a navíc byl on a někteří další členové podezříváni, že si za spolkové peníze zkrášlili vlastní zahrady. Podezření se nakonec potvrdilo po prověření účtů komisí, která byla ke kontrole vytvořena. Josef Čermák proto rezignoval na post předsedy. Spolek se tak nacházel ve značné krizi, provázené četnými spory. Do této situace bylo zvoleno v roce 1911 nové vedení. Předsedou spolku byl na schůzi 9. března zvolen jednomyslně rakovnický starosta, továrník František Otta, místopředsedou MUDr. Jakub Hammerschlag, jednatelem poštovní úředník Jan Stadler a pokladníkem ředitel místní spořitelny Alois Vait.²⁰⁰

S novým vedením se Okrašlovací spolek snažil opět zintenzívnit svoji činnost. Byly například vysázeny modřiny u Nového rybníka a byl rozšířen park Na Spravedlnosti. Kromě toho se teď spolek více zaměřoval na obyvatele Rakovníka a vzhled jejich domů. Byla vypsána soutěž o nejlepší výzdobu oken v Rakovníku, přičemž vítězové obdrželi diplomy. Slibně se rozvíjející aktivitu spolku však značně narušila první světová válka, protože řada členů musela narukovat na frontu. Na mimořádné valné hromadě v srpnu 1918, byla z

---

¹⁹⁹ SOKA Rakovník, *Fond Okrašlovací spolek Rakovník 1886 - 1955*, 1, 1886-1921, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad*

²⁰⁰ TAMTÉŽ

popudu svazu okrašlovacích spolků přijata změna dosavadních stanov, podle nichž místní spolek začal používat nový název Spolek pro okrášlení a ochranu domoviny, zkráceně tedy Okrašlovací spolek. Po válce se činnost spolku vrátila zpět do starých kolejí. Nejpodstatnější spolkovou činností však stále zůstávala výsadba nových stromů a keřů a péče o městské sady, kam přibýly nové koše na odpadky a lavičky.

V letech 1921 – 1927 se František Otta účastnil téměř každé spolkové schůze, od roku 1927 byl však často ze schůzí omluven pro špatný zdravotní stav a zastupoval ho proto místopředseda Ferdinand Ulrych nebo později Jan Renner. Bohužel německá okupace v roce 1939 nebyla pro spolek jedinou ranou. V květnu dlouholetý předseda František Otta ve věku 91 let zemřel. Z úcty k této významné osobnosti neproběhla až do následné řádné valné hromady volba nového předsedy. Tuto funkci tak do té doby vykonával spolkový místopředseda, správce městského archivu, Jan Renner.²⁰¹ Novým předsedou Okrašlovacího spolku se pak v roce 1940 stal ředitel místní filiálky průmyslové banky, Antonín Vaska. Za protektorátu se na postu předsedy spolku vystřídal několik mužů. Jedním z nich byl i syn Františka Otty Julius.²⁰² Okrašlovací spolek však již během následujících let nenavázal na svou činnost z doby první republiky a po komunistickém únorovém převratu v roce 1948 bylo jasné, že spolek nebude mít již dlouhého trvání. Kolem roku 1955 stopy po existenci zdejšího Okrašlovacího spolku končí, evidentně svou činnost ukončil.

---

²⁰¹ SOkA Rakovník, *Fond Okrašlovací spolek Rakovník 1886 - 1955*, 1, 1835-1944, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad*

²⁰² TAMTÉŽ

4. Osobnost Františka Otty v paměti Rakovníka

Dobová firemní literatura, ze které také čerpá tato práce, ukazuje Františka Otta vždy jako vzor slušnosti, pracovitosti, píle a poctivosti. Několikrát je uváděn jako typický český selfmademan, tedy člověk, který se sám vypracoval.²⁰³ Mnozí by mohli říci, že jde jen o pouhou firemní reklamu, která měla zaručit lepší odbyt pro Ottovy výrobky, avšak stejný popis Františkových vlastností najdeme i v dobovém tisku (především v Rakovnických novinách) a literatuře, která nemá s továrnou Otta nic společného. Je nutno podotknout, že stejný názor na osobnost Františka Otty získá každý také po přečtení některých z jeho osobních interview.

Odkaz továrníka Františka Otty je stále uchován v paměti velké části rakovnických obyvatel i obyvatel z rakovnického okolí. Může za to fakt, že jeho továrna (dnes v podstatě již k nepoznání proměněná) stojí na původním místě a funguje dodnes, přesto že nese jiné jméno a původní majitelé s ní již nemají společného nic kromě historie. Komu továrna původně patřila, připomíná místním i ostatním název ulice „Ottova“, vedoucí kolem nynější firmy Procter & Gamble - Rakona, přes železniční trať až na světelné semaforey, kde se setkává s ulicemi Na Sekyře, Čs. Legií a Trojanovou.

Jméno František Otta nese také dům č. p. 124 na rakovnickém náměstí, tedy domek, ve kterém žil František Otta se svou ženou po předání firmy svým synům. Na fasádě domu jsou asi již od třicátých let minulého století přidělaná asi půl metru vysoká tmavě modrá písmena s lesklým povrchem, která byla vyhotovena v rakovnické Šamotce. V osmdesátých letech byla písmena na krátký čas sundána, což právě zachycuje fotografie z 24. 8. 1988.²⁰⁴ V devadesátých letech byla vrácena zpět na své původní místo. Dům byl Ottově rodině navrácen v restituci a od roku 1999 ho mají v pronájmu Engelhartovi, kteří zde provozují papírnictví Varia.²⁰⁵ Další důkazy o

---

²⁰³ Slovníky.lingea.cz. *Anglicko-český slovník*. [online]. [cit. 16. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://slovníky.lingea.cz/Anglicko-cesky>>

²⁰⁴ Muzeum T. G. M. Knihovna a archiv muzea. *Sbírka dobových fotografií*

²⁰⁵ HORNÍKOVÁ, M. *Náměstí na dlani posledních sto let na Husově náměstí a snad i něco navíc*. Monika Horníková. [1. vyd.]. Rakovník: Vyhlídka, 2001, s. 28

působnosti Františka Otty v Rakovníku a o jeho firmě najdeme samozřejmě také v již zmiňovaném městském muzeu, městském archivu a městské knihovně.

Jaké mají povědomí o osobě Františka Otty a jeho činnosti v Rakovníku místní občané v současné době, ukazují výsledky krátkého internetového dotazníku sestaveného autorkou této práce na internetové stránce www.surveio.com.²⁰⁶

Dotazníku se zúčastnilo 70 respondentů, kteří odpovídali na deset otázek s výběrem možností (polouzavřené otázky). Z celkového počtu 70 účastníků bylo 45 žen a 25 mužů. Z celkového počtu označilo 38 z nich možnost, že žije přímo v Rakovníku, 30 žije do 15 kilometrů od Rakovníka a dva označili možnost, že nepocházejí z Rakovníka ani jeho blízkého okolí. Největší procentuální podíl tvořili respondenti ve věku 18 – 25 let (41,4%), na druhém místě 25 – 35 let (32,9%), starší 65 let byli zastoupeni 2,9 %. Většina dotazovaných (41 – 58, 6 %) má středoškolské vzdělání (s maturitou/ s vyučením).

Na otázku, zda se dotazovaní již někdy setkali se jménem František Otta, odpověděli všichni dotazovaní kladně. Nejčastějším zdrojem informací o Františku Otovi byla školní výuka. Hned na druhém místě bylo uvedeno jako zdroj informací vyprávění/vzpomínky jiné osoby, na internetu se s tímto jménem setkalo 11 dotazovaných, následovala po jednom zástupci literatura a televize, popř. rádio. Z toho 71, 4 % ví přesně, kdo to byl František Otta a čím se zabýval, zatímco 25, 7 % si není jisto. Mezi následujícími odpověďmi na otázku „*Co byste o Františku Ottovi mohli říci v pár větách, popř. slovech?*“ převažovaly odpovědi popisující Františka jako osobnost Rakovníka, rakovnického podnikatele, který začal vařit v Rakovníku mýdlo a založil podnik Rakona. V několika odpovědích se objevila přídavná jména, charakterizující Františkovu osobnost a charakter tak, jak se ho pokusila nastínit i tato práce – jako úspěšného, čestného, slušného, podnikavého člověka, který se vypracoval z ničeho. Za zmínku stojí také odpověď, která

---

²⁰⁶ Dotazníky online. [online]. [cit. 17. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://www.surveio.com/survey/d/U0U9O7U9E9A9P9Q2H?preview=1>>

přirovnává Františka Ottu k rakovnickému Bařovi, světoznámému výrobcí bot ze Zlína. Pouze jeden dotazovaný uvedl, že František Otta byl také rakovnickým starostou. Tři lidé si Františka Ottu nejspíše spletli s Janem Ottou, autorem Ottova slovníku naučného. Jako významnou osobnost Rakovníka označilo Františka Ottu 97, 1 % respondentů, a 99 % si myslí, že jeho práce měla přínos pro město Rakovník.

Z dat shromážděných tímto dotazníkem vyplývá, že všichni dotazovaní, kteří bydlí v Rakovníku, někdy slyšeli jméno František Otta. Nejčastějším zdrojem informací pro ně byla škola nebo vyprávění jiné osoby. Všichni, kteří byli schopni popsat Františka Ottu několika slovy, ho popsali jako mydláře, továrníka, osobnost Rakovníka a zakladatele Rakony, až na jednu slečnu, která uvedla, že František Otta byl spisovatel a pocházel z Branova. Jeden dotazovaný dokonce popsal, že František Otta pomohl jeho rodině během války. Všichni dotazovaní Rakovničané se shodli na tom, že František Otta byl významnou osobností města Rakovníka a jeho práce měla pro město (ekonomický/hospodářský/další) přínos. Velmi často se v dotazníku vyskytuje problematika toho, že dotazovaný/ná podle své odpovědi ví, kdo František Otta byl, ale není ho schopný/ná charakterizovat ani jedním slovem, není schopný/ná o něm cokoli říci. Tato možnost se vyskytuje více u dotazovaných, kteří nežijí přímo v Rakovníku.

Závěr

Tato práce nastínila životopis rodáka z Kostelce nad Labem, který si pro splnění svého životního snu vybral středočeské město Rakovník. Především jeho zásluhou rozkvetlo toto kdysi malé a nuzné městečko v město s bohatou průmyslovou historií a jeho továrna, přeživší obě světové války, následné znárodnění a prodání zahraničnímu koncernu funguje dodnes a je stále jedním z největších zaměstnavatelů v Rakovníku.

Cílem této práce bylo přiblížit život mydláře a továrníka Františka Otty z nashromážděných materiálů a popsat ho uceleným, přehledným a čtivým způsobem. V první kapitole byl nastíněn Ottův životopis, zachycující průběh jeho života od mládí k smrti. Druhá kapitola se věnovala osudu továrny, která byla jeho život, po jeho smrti a velmi nápadité firemní reklamě, která je dodnes mnohde k vidění. Třetí kapitola se věnovala stránce Ottova společenského a veřejně činného života a přiblížila nám ho jako městského zastupitele a starostu a také jako dlouholetého člena a předsedu Musejního a Okrašlovacího spolku města Rakovníka. Poslední kapitola se věnovala odkazu, který v Rakovníku František Otta zanechal, a jaký názor na něj mají současní rakovničtí obyvatelé.

O osobě Františka Otty neexistuje žádná ucelená monografie, což je podle mého názoru velká škoda. Jediné dílo, které zachycuje Ottovy vzpomínky a ze kterého čerpala také tato práce, je výše citované dílo „*Jak jsem začínal....*“. Další, podle mého názoru kvalitní dílo, ze kterého se dozvídáme mnoho o osobě Františka Otty, jsou také několikrát citované vzpomínky pana Zdeňka Eichingera, který vyrůstal na dvoře Ottovy továrny spolu s jedním z Františkových vnuků, a podává nám užitečné zprávy také o vývoji továrny. Žádná osobní korespondence Františka Otty nebo osobní zápisky, které by nám o jeho životě mohly prozradit více, neexistují. Snad někde v Praze žije muž, který má ve svém vlastnictví rodinný archiv Ottů, na tohoto člověka se mi však nepodařilo získat žádný kontakt ani v městském archivu, muzeu, knihovně nebo od pana Eichingera, který ho ve svých vzpomínkách několikrát cituje.

V získaných pramenech je František Otta uváděn jako pracovitý, pilný, čestný a poctivý člověk, který se vlastní pílí vypracoval z ničeho až na místo

jednoho z nejpřednějších výrobců mýdel v tehdejší Československé republice. Jak ukazují výsledky dotazníku, prezentované v této práci, je takto uchován i v paměti nebo povědomí většiny rakovnických obyvatel. Dnes se osobností s takovýmto charakterem nevyskytuje mnoho, a proto doufám, že tato práce uchová památku alespoň na jednu z nich.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

- Státní okresní archiv Rakovník, *Otta František – osobní fond 1930 – 1939 (1959)*
  - o Inventární číslo I - Materiál shromážděný původcem fondu
    - *Memorandum rakovnické městské rady na podporu Ottovy továrny, 1935, karton 1*
    - *Propagační materiál firmy, 1934 – 1936, karton 1*
  - o Inventární číslo II. - Materiál vztahující se k původci fondu
    - *Materiály k sestavování rodokmenu Ottů Václavem Kočkou, 1940 – 1959, karton 1*
      - *KOČKA, V: Rodokmen rodiny Ottů*
    - *Články o jeho osobnosti z novin a časopisů, 1930, 1935, karton 1*
    - *Úmrtní oznámení, 1939, karton 1*
- Státní okresní archiv Rakovník, *František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky, Rakovník (/1918/ – 1949)*
  - o Inventární číslo I. - Řízení firmy
    - *Dotazníkové formuláře o stavu firmy pro městskou kroniku, 1931 – 1938, karton 1*
    - *Fotografie závodu, karton 1*
  - o Inventární číslo III. Obchodní činnost
    - *Obaly a reklamní upoutávky výrobků, karton 1*
    - *Propagační materiál firmy, 1934 – 1936, karton 1*
  - o Inventární číslo VI. Ohlasy firmy
    - *Články o firmě z novin a časopisů, 1927 – 1938, karton 2, neuspořádáno*
      - *Výtah z časopisu Neue Züricher Zeitung, č. 2112 z 22. 11. 1933*

- Státní okresní archiv Rakovník, *Archiv města Rakovník, 1319–1945 (1962)*
  - o Inventární číslo 546, *Kronika města 1836 – 1962*
  - o Inventární číslo 411, *Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913*
- Státní okresní archiv Rakovník, *Musejní spolek Rakovník, 1911 - 1955*
  - o Inventární číslo 1, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad, 1911 – 1926*
    - *Pozvánka ke schůzi konané dne 12. února 1912*
    - *Povolovací list Cís. král. místodržitelství v království Českém*
  - o Inventární číslo 2, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad, 1926 – 1938*
  - o Inventární číslo 3, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad, 1938 – 1952*
  - o Inventární číslo 4, *Stanovy, 1911*
  - o SMITKA, Luboš. *Inventář k fondu Musejní spolek Rakovník. Rakovník 2010*
- Státní okresní archiv Rakovník, *Okrašlovací spolek Rakovník, 1886 – 1955*
  - o Inventární číslo 1, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad 1886 – 1921*
  - o Inventární číslo 4, *Zápisy ze schůzí výboru a valných hromad 1935 – 1944*
- Státní okresní archiv Rakovník, *Děkanský úřad Rakovník, 1663 – 1954.*
  - o *Křesní listy 1810 – 1949. Opis křestního listu Františka Otty*
- Muzeum T. G. M. Archiv muzea.
  - o *Sbírka dobových fotografií*
  - o *Ottovy reklamní pohádky*

Novinové články

- Národní listy. Rakovník. Rakovník dbá na čistotu. Vyd. 3., roč. 77. 1937, č. 182,
- MEJSTRÍK, K.: *Zemřel budovatel Rakovníka*. Rakovnícké noviny. Roč. 10. 1939. Č. 22, s. 1 – 3.
- DONÁT, P.: *Ing. František Otta padesátníkem*. Rakovnícké noviny. Roč. 9. 1940. Č. 8, s. 1.
- OTTA, A.: *Jak jsem vařil mýdlo na Rusi*. Rakovnícké noviny. Roč. 6. 1935. Č. 50, s. 2.
- DONÁT, P.: *Vzpomínka na šéfa seniora Františka Ottu*. Rakovnícké noviny. roč. 10. 1939. č. 22
- RENNER, J.: *Mydlářství v Rakovníku*. Rakovnícké noviny. roč. 6, 1935. č. 50
- LHOTA, A.: *Šedesát let poctivé práce*. Rakovnícké noviny. roč. 6, 1935, č. 50
- LHOTA, A.: *Devadesát let života Františka Ottu*. Rakovnícké noviny. roč. 9, 1938, č. 15
- LHOTA, A.: *K šedesátinám Aloise Ottu*. Rakovnícké noviny. Roč. 8. 1937. Č. 34, s. 1
- TOUŽIMSKÝ, B.: *Návštěvou v mydlárně*. Rakovnícké noviny. roč. 6, 1935, č. 50
- ŠUBERT, J.: *Boje firmy František Otta o dnešek a lepší zítřek*. Rakovnícké noviny. roč. 6, 1935, č. 50
- *Úmrtní oznámení*. Rakovnícké noviny. roč. 10, 1939, č. 21
- *Za Františkem Ottou*. Rakovnícko. roč. 3, 7. 11. 1995, č. 45
- *Svoboda, Časopis strany sociálně demokratické*, roč. 18, 26. 4. 1908, č. 34

Seznam použité literatury

- EICHINGER, Z.: *Vzpomínky na továrnu Františka Ottý.* Rakovnický historický sborník. II/2001. Rakovník, Státní okresní archiv, 2001. s. 86 – 116
- *Jak jsem začínal: Vzpomínky Tomáše Bati, Jana Böhma, Václava Klementa, Bedřicha Kočího, Františka Ottý.* 2. vyd. Brno: Epos, 1932. 180 s., s. 158 – 180
- HOVORKA, František, MALEC, Ferdinand a ČERNÝ, Jan, ed. *Rakovnické paměti 19. století: edice vyprávěcích pramenů.* Vyd. 1. V Praze: Státní oblastní archiv - Státní okresní archiv Rakovník, 2010
- HEROLD, Bohuslav a KONÍČEK, Josef, ed. *Drobtý vzpomínek na rakovnické domy a jejich obyvatele v XIX. a XX. století.* Rakovník: Musejní spolek král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1938
- *Kniha o Rakovníku.* Rakovník: Rabasova galerie, 2002. 176 s. ISBN 80-85868-44-X.
- DIEPOLT, František, ed. et al. *60 roků rakovnického Sokola: Památník tělocvičné jednoty Sokol v Rakovníku, svědek života a práce šedesáti let od založení jednoty: 1870-1930.* V Rakovníku: Nákladem Tělocvičné jednoty Sokol, 1930
- KOČKA, Václav. *Dějiny Rakovnicka.* 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2009.
- MEJSTŘÍK, K.: *Za Františkem Ottou.* Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického. Rakovník: Musejní spolek. 1939, č. 29
- MEJSTŘÍK, K.: *Třicet let musejního spolku v Rakovníku.* Věstník musejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického. Rakovník: Musejní spolek. 1940, č. 30
- RENNER, Jan. *Rakovník XIX. století.* Rakovník: Musejní spolek města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1931.
- ŠUBERT, Josef. *Rakovník.*, Knihovna Rakovnických novin; sv. 7. 1936
- TOMS, Emil. *O spále.* V Praze: Melantrich, 1920. 38 s. Knihovny Pro dítě svazek 10

- VYSOKÝ, J.: *Psotník*. V Praze: Melantrich, 1920. 34. s. Knihovny Pro dítě, svazek 14
- WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách. 1526 – 1620*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909
- WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. V Praze: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. VII, 976 s. Spisy musejní; č. 170.
- WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. V Praze: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. XII, 681 s. Spisy musejní; č. 174.
- MORAVEC, Ferdinand. *Mydlářství a svíčkařství*. V Praze: Státní nakladatelství, 1931. 113 s. Populární knihovna Jiskry; sv. 3.
- LEVÝ, František. *Dějiny královského města Rakovníka*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2010. 490 s. ISBN 978-80-85081-33-6.
- *František Otta, továrna na mýdla a jedlé tuky v Rakovníku*. Rakovník: F. Otta, 1935
- BEDNAŘÍK, Tomáš. *Rakovnicko*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2008. Zmizelé Čechy.
- HORNÍKOVÁ, Monika. *Náměstí na dlani*. Rakovník: Občanské sdružení Vyhlídka, 2001. 84 s.
- *Sborník okresu Rakovník*. Rakovník: Okresní národní výbor
- SCHISGALL, O.: *Pohled zaměřený do budoucnosti. Příběh firmy Procter & Gamble*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994
- *Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a polit. okresu rakovnického*. Rakovník: Musejní spolek, 1912, č. 1
- SPALOVÁ, Kamila: Deset let trvání Muzejního spolku. *Věstník Muzejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1920*, č. 10

Internetové zdroje:

- Státní oblastní archiv v Praze (eBadatelna),
<http://ebadatelna.soapraha.cz/>
- Ottův slovník naučný online,
[http://archive.org/search.php?query=Ott%C5%AFv&and\[\]=creator%3A%22jan%20otto%22](http://archive.org/search.php?query=Ott%C5%AFv&and[]=creator%3A%22jan%20otto%22)
- HARTL, R.: Rakovnické hlavy I. Zikmund Winter, Václav Rabas, bratři Burianové, František Otta, Sixt z Ottersdorfu a další. Průvodce tematickou procházkou Rakovnickem k bustám a portrétním reliéfům významných osobností. Rakovník: Svazek měst a obcí Rakovnicka, 2007. http://www.mas-rakovnicko.cz/modules/file_storage/download.php?file=0977e111%7C72
- Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, <http://www.psp.cz/>
- Zákony pro lidi. <http://www.zakonyprolidi.cz/>
- Muzeum T. G. M. Rakovník, <http://www.muzeumtgm.cz/cz>
- Společnost pro církevní právo, <http://spcp.prf.cuni.cz/>
- Slovníky Lingea, <http://slovníky.lingea.cz/>
- Dotazníky zdarma, <http://www.survio.com/cs/>
- Youtube.cz, <https://www.youtube.com/>

Film:

- *100 let národního podniku RAKONA RAKOVNÍK.* [film]. Krátký film Praha 1975. Filmové laboratoře Barrandov 1975. [online]

Seznam příloh:

Portrét Františka Otty	74
Synové Františka Otty	74
Původní Ottova mydlárna na náměstí v Rakovníku	75
Ottova továrna za městem u železnice, r. 1900	75
Pohlednice p. Dr. Vojtěchu Smetanovi, radovi státního geolog. ústavu s pohledem na Ottovu továrnu (1932)	76
Nové budovy margarínky a rafinerie tuků (po roce 1933)	76
Reklama na Ottovo mýdlo rakovnické	77

Příloha

Obrázek 1

František Otta (portrét)

(Zdroj: *Úspěch. Magazín snaživých: zdraví, moc, blahobyť.* Praha: Vydavatel Jaroslav Veverka, 1935, roč. VI, číslo 6, titulní strana)

Obrázek 2

Synové Františka Otty (zleva: ing. František Otta, Alois Otta, Julius Otta),

(Zdroj: ŠUBERT, Josef. *Rakovník.*, Knihovna Rakovnických novin; sv. 7. 1936. 28 s, s. 11)

Obrázek 3

Původní Ottova mydlárna na náměstí v Rakovníku (Zdroj: *Muzeum T. G. M. Rakovník*)

Obrázek 4

Ottova továrna za městem u železnice r. 1900 (Zdroj: *Muzeum T. G. M. Rakovník*)

Obrázek 5

Pohlednice p. Dr. Vojtěchu Smetanovi, radovi státního geolog. ústavu
s pohledem na Ottovu továrnu (1932)

(Zdroj: *Muzeum T. G. M. Rakovník*)

Obrázek 6

Nové budovy margarínky a rafinerie tuků (po roce 1933)

(Zdroj: *Muzeum T. G. M. Rakovník*)

Obrázek 7

Reklama na Ottovo mýdlo rakovnické

(Zdroj: SOKA Rakovník. *Fond František Otta a továrna na mýdlo a jedlé tuky v Rakovníku. Obaly a reklamní upoutávky výrobků*, karton 1)